DEDICATI ANTE HOS CCLXXX. ANNOS

MEMORIAM ANNIVERSARIAM

D. XIV. SEPTEMBRIS

PIE CELEBRANDAM

INDICIT

M. AVGVSTVS WEICHERT.

COMMENTATIO II.

DE

L. VARIO POETA.

GRIMAF
EX OFFICINA REIMERIA.
1830.

DE

L. VARIO POETA

COMMENTATIO II.

L. Varium Poetam non multo post pugnam Philippensem, exeunte autumno a. U. C. 712. commissam, in Maecenatis familiaritate fuisse, tantaque apud eum polluisse gratia et auctoritate, ut Horatium, Caesarianorum osorem acerrimum, cum patrono illo, quamvis offenso conciliaret, atque in ejus convictum adduceret, breviter significavi sub finem Commentationis I. §. 6. p. 27. Cujus quidem rei locupletissimum testem cum dixerim esse ipsum Horatium; jam in medium proferantur necesse est carminum ejus loci, quibus sententia mea innititur, et, quantam quisque habeat ea in caussa vim ac fidem, cum cura a me declaretur. Atqui inter omnes constat, singula Horatii carmina non eo, quo in libris scriptis editisque legantur, ordine scripta esse atque edita. Itaque in tota hac disputatione diligenter habenda nobis est ratio temporis, quo singulum quodque, cujus testimonio uti placet, poema probabiliter compositum sit. Est autem haec quaestio cum per se difficilis et obscura, tum etiam artissime conjuncta cum vita Poetae Venusini ejusque fatis. Quare de his nonnulla sunt praemittenda, quibus tamen commodum erit attexere, quidquid de L. Vario compertum habemus.

§. 1.

Horatius Athenis, quo haud dubie a. U. C. 709. profectus fuerat, studiorum caussa commoratus, a Marco Bruto ad arma vocatus est et, ut ipse Libr. II. Epist. 2. v. 47. ait, a belli civilis aestu ablatus pugnae ad Philippos interfuit tribunus militum, et pro patriae libertate contra M. Antonium et Caesarem Octavianum pugnavit. Maecenas quin Octaviani comes jam tum fuerit, nos dubitare non sinit Propertius Libr. II. Eleg. 1. v. 27.; sed de L. Vario, tacentibus scriptoribus, nihil decernere ausim. Pugna Philippensis duplex fuit: vid. Sueton. Aug. c. 13. Vellej. Paterc. Libr. II. c. 70. In priore proelio utraque pars et vicit et victa est, ut ait Dio Cassius Libr. XLVIII. c. 46. Nam Brutus victor Octaviani castra cepit; Cassius vero ab Antonio fugatus et

castris exutus in Philipporum tumulum se recepit et ex sua fortuna eventum collegae aestimans atque infelici errore delusus lacerna caput circumdedit extentamque cervicem Pindaro liberto praebuit: vid. Plutarch. in Brut. c. 43. Brutus bellum cum magno hostium detrimento per viginti dies ducens, tandem a militibus coactus iterum conflixit et, fugae initio a Cassianis facto, acie victus est: vid. Plutarch. in Brut. c. 44. Dio Cass. Libr. XLVII, c. 48 sq. et Appianus B. C. Libr. IV. c. 125. et 128 sq. Post hanc cladem Brutus, militum animis ad pugnam frustra excitatis, in gladium Stratonis Aegeatae, familiaris sui, se impellens uno ictu transfixus protinus exspiravit, ut refert Plutarchus in Brut. c. 52.

Jam Bruto etiam amisso cum, ducis partes detrectante Messala, nemo amplius dubiam armorum spem tentare vellet; alii, quos acies non abstulerat, victoribus ultro se dederunt, alii manus sibi intulerunt, alii salutem fuga petierunt sic, ut vel bellum persecuturi ad Sext. Pompejum in Siciliam evaderent vel abjectis armis domum ad suos abirent. Eorum, quos postremo loco commemoravi, in numero fuit etiam Horatius, quem recta Romam contendisse probabile est. Poeta igitur ultimae necessitati cedens cum aliis domum rediit: isque reditus quo tutior per hostes esset atque expeditior, parmulam ille reliquit, cujus nullus nunc amplius usus erat. Falluntur enim, qui Horatium, abjecto scuto, ex ipsa pugna ignavum fugisse dicunt. Hunc reditum suum, quem festinaverat, poterat, salvo pudore, appellare *celerem fugam* in Libri II. Oda 7., quam Pompejo Varo cuidam, suo quondam in Bruti castris commilitoni, inscripsit. [1])

1) Vulgo inscribitur haec Oda: *Ad Pompejum Grosphum*, nec dubium fuit Viris Doctis quin idem esset, quem Horatius Iccio, agrorum, quos Agrippa in Sicilia possidebat, procuratori commendavit Libr. I. Epist. 12. v. 21. „*Verum seu pisces seu porrum et caepe trucidas, Utere Pompejo Grospho et, si quid petet, ultro Defer: nil Grosphus nisi verum orabit et aequum.*“ Hanc epistolam ob v. 26. scriptam esse puto anno U. C. 735., quo anno M. Agrippa Cantabros denuo rebellantes devicit. Scholiastes Cruq. ad h. l. „*Pompejus Grosphus amicus fuit Horatii, cujus meminit in odis, eques ex Sicilia oriundus.*“ Grospho cuidam inscripta est Libri II. Oda 16., ubi Porphyrion: „*Hac Oda Grosphum, equitem Romanum alloquitur, Siliciensem.*“ Scholiastes Cruq. ad v. 7. eum appellat *Pompejum Grosphum*, atque sic aliquot Vanderbourgii Codices Vol. I. p. 422. Hunc ipsum Iccio commendatum esse, omni jure dixerunt Viri Docti, eumque magnas et amplas in Sicilia possessiones habuisse collegerunt e vers. 33. sqq. A Silio Italico Punic. Libr. XIV. v. 211. fingitur Agrigentinorum dux fuisse *Grosphus* quidam, *cujus caelata gerebat Taurum parma trucem, poenae monimenta vetustae.* Inde colligi potest, Silii Italici aetate usitatum fuisse inter Siculos *Grosphi* nomen. Quod nomen cum originis Graecae sit, induxit nonnullos, ut eum libertum Pompeji Magni et commilitonem, *ἀπὸ τοῦ γρόσφου*, a pilo nominatum, putarent: cui sententiae faveret Pompejus, cui Libri II. Oda 7. inscripta est, si certo constaret eumdem *Grosphi* cognomine dictum esse. Ille enim Ho-

Ille ipse post alterum praelium Bruto funestum fugerat ex Macedonia, sed ad bellum persequendum in Sext. Pompeji castra transierat. Hujus igitur amici fortitudini et militiae Horatius suum reditum veluti fugam festive opponit et pulchre scribit v. 13.

Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre:
Te rursus in bellum resorbens
Unda fretis tulit aestuosis.

Sospes enim et ab hostibus inviolatus Romam evaserat otium secuturus. Ista igitur fuga minime turpis fuerat. Neque etiam erat quod ipsum relictae parmulae puderet, cum eam non ex ignavia, sed prudenti ductus consilio abjecisset. Minime igitur, ut mihi quidem videtur, rem de abjecto scuto confinxit Poeta; at ea utique mente eam hic commemoravit, ut Alcaeum et Archilochum factis quoque imitatus esse videretur. Istius fugae non pudendae iterum mentionem facit Libri II. Epist. 2. v. 49.

Unde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris et fundi, paupertas impulit audax,
Ut versus facerem.

---

ratii in Bruti castris commilito post pugnam Philippensem ad Sext. Pompejum in Siciliam trajecit, fortasse ductus Pompeji Magni studio. Hanc sententiam copiose adstruere conatus est Sanadonus, invenitque multos, qui assensum praeberent. Verum tamen adversantur primum permulti Codices Msti, in quibus titulus legitur: *Ad Pompejum Varum* sive vitiose *Ad Pompilium Varum.* Hujus inscriptionis veritas suffulcitur Scholiastarum auctoritate minime parvi facienda: nam Acron ad h. l. „*Ad Pompejum Varum scribit, gaudens ob ejus in patriam reditum,*“ Scholiastes Cruq. „*Scribit ad Pompejum Varum, gratulans ei in patriam reditum.*“ Horum testimonium et fidem merito secuti sunt Dacerius, J. H. Vossius et Vanderbourgius, qui in Notis ad h. l. Vol. I. p. 364 sq. acute monuit, hunc Pompejum Romanum, certe Italum fuisse, id quod e v. 3. intelligatur; Grosphum vero Siculum eumque divitem agrorum in Sicilia possessorem, ut appareat ex Od. 16. v. 33 sq., cum ille proscriptus sua bona haud dubie amiserit. Nam Massonus in Vit. Horatii p. 88 sq. dubitari non potest quin recte viderit, hoc carmen scriptum esse a U. C. 715., quo anno, pace cum Sext. Pompejo ad Misenum facta, proscriptis omnibus redeundi impunitas data fuit: vid. Dio Cass. Libr. XLVIII. c. 36. Vellej. Paterc. Libr. II. c. 67. In his fuit etiam Pompejus Varus: quo amico praeter exspectationem recepto laetatur Horatius et festum in ejus reditum diem indicit reminiscens pristini commilitii et commemorans cum laeta, quae communia habuerant, tempor, a tum maxime tristia, quorum nunc meminisse juvabat. — Jam Glandorpius in Onomast. p. 698. testimonium Scholiastarum secutus in ordinem recepit *Pompejum Varum* et a *Pompejo Grospho* distinxit, et quos ille ibidem congessit Pompejos solo cognomine distinguendos, ex iis liquet, quam vana sit Virorum Doctorum de *Pompejo Varo* dubitatio, quod illud cognomen Pompejis additum aliis exemplis probari nequeat.

Romam videtur pervenisse anno U. C. 713. ineunte, ubi, cum patrem vita defunctum invenisset spoliatumque per belli civilis calamitates macro agello, quem Venusiae reliquerat a U. C. 696. cum filio septenni Romam profectus, summa rerum inopia pressus vitam degebat miseram. Quibus ex vitae miseriis nulla ei alia, ut tum tempora erant, patebat emergendi via, quam ut se quocumque modo in virorum potentium gratiam insinuaret. Atque mihi illorum temporum rationem accurate consideranti et conjecturae ope persequenti vix dubium est, quin Horatius per annum U. C. 713., quem ex pugna Philippensi primum Romae transegit, aut primum in Virgilii notitiam ac consuetudinem venerit aut pristinam cum eo necessitudinem, qua jam a U. C. 707., ubi Virgilius, ut Comment. I. § 5. ostendimus, Romae commoratus Syroni Epicureo operam dedisse traditur, usus fuerat, renovaverit, cum Mantuanus ille eodem circiter tempore agrorum recuperandorum caussa in Urbe versaretur. Quidquid ejus conjecturae est, id saltem nemini improbabile videbitur, Horatium Romae delitescentem potuisse inaudire de Virgilio, qui ob Eclogas ab Asinio Pollione in gratiam ac tutelam receptus et per eumdem Maecenati et Caesari Octaviano commendatus amissos agros recuperaverit. Maronis igitur aut monitu aut exemplo incitatus Horatius primum cepit non tam impetum, quo natura ferebatur, quam consilium carmina scribendi, quibus, conciliato sibi nobilium virorum favore, suarum quoque rerum afflictam conditionem levaret.

Atque Horatio id consilii animo agitanti non tam Caesar Octavianus aut Maecenas, quam idem ille Pollio, Virgilii patronus, obversatus esse videtur, in cujus gratiam se insinuaret. Hanc suspicionem qualemcumque habeo quo stabiliam. Pollionis ingenium et animum ut jam dudum perspicere potuerat Horatius, ita item magni facere et admirari debuerat. At Octavianum, juvenem illo tempore non nisi calliditate et perfidia insignem nullisque dum virtutibus ingenii animique commendabilem, eumque M. Bruti victorem non poterat quin odio haberet ejusque patrocinium aversaretur. Idem, qui erat ejus animus priscae simplicitatis ac severitatis studiosus, non magis Maecenati, solutis obambulanti tunicis, poterat favere. Cujuslibet igitur alius Romani potentis gratiam scribendis carminibus expetere studuit, quam Maecenatis aut Octaviani: id quod etiam primae, quas scripsit, Satirae perspicue nos docent. Accidit vero contra ac speraverat et fortasse optaverat, ut Maecenatis maxime patrocinio et liberalitate ex tenebris in lucem velut emersus mox beatiore frueretur vitae rerumque statu.

§. 2.

Jam si quaeritur, quo in carmine scribendo Horatius, qui se poesi natum sentiret, primum virium suarum periculum fecerit atque ediderit; nemo facile, credo, dubi-

tabit accedere Massono in Vit. Horat. p. 69. non temere suspicanti, Satiram *septimam* Libri I. omnium, quae unquam Venusinus ille scripserit, carminum primum esse. Huic carmini, quod videtur ineunte anno U. C. 714. evulgatum esse, subjecerat rem quamdam, quae in castris Bruti Asiam provinciam pro Consule a U. C. 711. tenentis acciderat, levem quidem, at perridiculam profecto et idoneam, in qua exponenda poeta juvenis, Lucilium aemulaturus, primum ingenii sui specimen daret. Hanc Satiram sine dubio Horatius, priusquam publici juris faceret, Virgilio tradidit legendam. Is cum L. Vario, suo jam amico et apud Maecenatem convictore, eam communicavit: uterque eam probarunt. Hoc ipso demum tempore orta mihi videtur Horatii cum Vario familiaritas i. e. a. U. C. 714., quo anno Varius circiter quadraginta annos natus fuit, Virgilius autem annum aetatis egit trigesimum primum et Horatius nondum quinque peregerat lustra. Neque etiam a vero abhorret, idem carmen, Luciliana scriptum festivitate, ad Maecenatem esse perlatum a Virgilio, ut nascentis poetae Venusini suique amici rebus quam primum consuleret. Ita Horatius Maecenati primum innotuit poeta, novum carminum genus exorsus et in vitam veluti revocans. At quum ista aetas Luciliani styli impatiens esset, non est quod miremur, si hujus generis carmen, quamvis festivum nec valde mordax Maecenati non magnopere placuerit, neque apud eum laudando commendandoque amico quidquam profecerit Virgilius, ipse in illius principis gratia novitius.

Cum autem prima illa Satira publici facta juris incurrisset in nasutulas cum aliorum reprehensiones, tum inprimis Hermogenis Tigellii, hominis istius apud Julium Caesarem nuper gratiosissimi, Horatius vehementer exacerbatus per autumnum a. U. C. 714. scripsit Satiram *secundam*, in qua primum de Hermogenis Tigellii morte cum acerba irrisione exsultavit, deinde in depravatos aequalium mores, inprimis nobilium virorum mollitiem et adulteria tam acriter ac libere invectus est, ut nonnullos Caesaris Octaviani amicos recto, ipsumque Maecenatem ficto *Malchini* nomine pungeret. [2]) Haec Satira testis est admodum diserta, quam alienus illo adhuc tempore Horatius fuerit a Caesarianis, et quam parum curaverit, ut Maecenatis, aut Octaviani, quem tum turpis amoris et adulteriorum infamia flagrasse scimus, [3]) gratiam et patrocinium sibi pararet.

2) Maecenatem nomine *Malchini* ab Horatio tecto perstringi, copiosius probare studui in Commentatione de *Jarbita Timagenis aemulatore* §. 7., quae legitur in *Poetarum Latinor. Vitis et Carmin. Reliquiis.* (Lipsiae 1830.) p. 423 sqq.

3) Octavianum in adulteriorum crimine tum temporis fuisse, testatur Suetonius c. 69. Hunc praepotentem Romae triumvirum Horatius ipsa rei turpissimae descriptione tecte carpit, sed ejus amicos, ut Cupiennium v. 36., aperte perstringit.

Per quos vero homines et qua via in Maecenatis, quam ab initio non tam odio, quam despicatui habuisse videtur, familiaritatem et convictum fuerit receptus, ejus rei testem habemus ipsum Poetam Libr. I. Satir. 6., ubi ad Maecenatem scribit v. 52 sqq.

Felicem dicere non hoc
Me possum, casu quod te sortitus amicum:
Nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Ut veni coram, singultim pauca locutus; —
Infans namque pudor prohibebat plura profari —
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Saturejano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro. Respondes, ut tuus est mos,
Pauca; abeo, et revocas nono post mense jubesque
Esse in amicorum numero. 4)

Quo in loco si animum advertimus ad ea, quae v. 54. scribit Horatius, se olim primum ab optimo Virgilio, et post hunc a Vario Maecenati commendatum esse; non veremur, ne conjectura fallamur, si inde colligimus, vetustiorem fuisse ejus cum Virgilio quam cum Vario necessitudinem. Quorsum enim dicit, prius Virgilium et post hunc demum Varium Maecenati dixisse, quid esset? Sed, ut jam supra §. 1. monui, Virgilius vetere amicitia junctus cum Horatio primum L. Varii animum et voluntatem ei conciliaverat; deinde eum Maecenati, tradita Satira septima, commendare coeperat. Atque Horatius, cum Satiram secundam evulgasset, procul dubio ipse impedimento fuit, quo minus Maecenas, quippe quem Malchini nomen pungeret, Virgilio laudanti amicum suum commendantique faciles praeberet aures. L. Varius autem, qui primo statim illo Horatii carmine lecto haud dubie ejus amore captus est, in dies familiarior ei fieri coepit. Hinc Virgilius et Varius conjunctis precibus apud Maecenatem pro communi suo amico intercessisse videntur nullique pepercisse operae, ut suum patronum, Satirae secundae acrimonia offensum et subiratum, placarent. Igitur Varii demum intercessione et precibus Maecenas permotus est, ut mordacem istum libertini Venusini filium commodus ad se admitteret: id quod factum esse

4) Torrentius quum tribus in libris Mstis v. 55. *Varus* reperisset, cogitavit de *P. Quinctilio Varo*, qui in Germania cum tribus legionibus caesus periit. Refutavit eum jam Heindorfius ad h. l. p. 148., qui tamen non debebat commemorare L. Varum Epicureum, nec Alphenum Varum, quem h. l. intelligendum esse censet *Vinc. Lancetti* in libr. *Di P. Alfeno Varo Cremonense Console Romano.* (Milano 1818.) p. 40. — Librariorum error nullius hic est momenti, et recte jam Lambinus edidit *Varius.*

videtur circa initium a U. C. 715. Hac ratione primum Virgilius, qui ob veterem amicitiam *optimus* appellatur, et post hunc Varius, qui utpote Caesarianus et interiore conjunctus necessitudine plurimum pollebat apud Maecenatem, huic male sentienti de Horatii animo persuaserunt, ut primum ei aditum concederet.

Ex hac prima congressione, quam tam veris pulchrisque hic depictam legimus coloribus, tametsi Horatius abiisse videtur majoris, quam quo venerat studii in Maecenatem plenus, neutiquam tamen desiit, quocumque poterat loco ac tempore, vellicare Caesarianos ac nonnumquam petulantius illudere. Illi, quos Satira secunda perstrinxerat, Venusinum Lucilii aemulatorem aegerrime ferebant ejusque laudi poeticae ita obtrectabant, ut illum Suessanum Auruncanum, qui primus condiderat styli nasum, potiorem dicerent ac longe praeferrent. De his insulsis pariter atque injustis indignatus judiciis scripsit Horatius per aestatem a. U. C. 715. *quartam* Satiram, in qua de carminum suorum ratione et consilio exposuit, istos Lucilii laudatores redarguit et velut aliud agens Caesarianos, in his Petillium Capitolinum, Octaviani gratia potentem, salibus perfricuit. Hanc Satiram proxime secuta est *tertia*, per hiemem anni U. C. 71$\frac{5}{6}$. composita. Ex utroque carmine, perpolito et accurate scripto quum Maecenas vidisset, Horatium in scribendo plurimum quidem et salis habere et fellis, nec minus tamen candoris, cum nono post primum congressum mense revocavit et, deposita simultate, in amicorum numero esse jussit. Hoc Virgilii et Varii potissimum opera et studio factum esse, dubitari nequit. Coepit autem Horatius esse Maecenatis convictor et familiaris ineunte anno U. C. 716. Nam ejusdem anni mense Aprili, quo Maecenas ab Octaviano Brundisium missus est, ut cum M. Antonio colloqueretur, Horatius in illius comitatu erat. [5]) De hoc itinere per aestatem ejusdem anni composuit Lucilii exemplum secutus Satiram *quintam*, in qua felicitatis, quam Virgilio Varioque acceptam ferebat, sensu perfusus scripsit v. 39 sq.

Postera lux oritur multo gratissima: namque
Plotius et Varius Sinuessae Virgiliusque
Occurrunt, animae, quales neque candidiores

---

5) Conferas *Jahnii* Introduct. in Virgilium p. XIX. Pax enim cum Sext. Pompejo superiore anno facta, per Menam seu Menodorum, Cn. Pompeji M. libertum, (vid. *Poetar. Latin. Vit. et Carm. Reliq.* p. 443 sqq.), ejusque perfidiam rupta erat: cf. Dio Cass. Libr. XLVIII. c. 45 sq. et Appianus B. Civ. Libr. V. c. 77-92. Octavianus igitur bello imminente M. Antonium, Athenis commorantem, Brundisium invitavit, teste Appiano l. c. cap. 78. Antonius venit ineunte anno U. C. 716., sed cum Octavianum ibi non inveniret, vela solvit rediitque. De caeteris Maecenatis in illo itinere comitibus accurate egit *Jahnius* ad h. l. v. 32. p. 256.

Terra tulit, neque quis me sit devinctior alter.
O qui complexus et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim jucundo sanus amico.

Ex quo loco simul discimus, duobus illis amicis, quibus se magnopere devinctum profitetur poeta, accessisse Plotium Tuccam, de quo exposui in Commentatione de *C. Valgio Rufo Poeta.* §. 6. Haec Satira, in qua Maecenas blande *optimus* appellatur v. 27., haud dubie majoris inter patronum illum et Horatium familiaritatis atque interioris necessitudinis exstitit conciliatrix. Quanti autem fecerit ista amicorum cohors Varium, eumque quam tenero complexa sit amore docet v. 93.

Flentibus hic Varius discedit moestus amicis.

§. 3.

Quemadmodum studiorum similitudo Varium, Virgilium et Horatium conjunxerat, ita eosdem consiliorum in eis tractandis consensus et ratio, qua poetarum Graecorum vim et virtutem quam poterant maxime aequare connitebantur, per omnem vitam conjunctos tenebat. Erat haec triumvirorum amicitia studiorum poeticorum feracissima, neque ullius malevolae obtrectationis aut invidiae labe contacta, quam pulchre descripsit Martialis Libr. VIII. Epigr. 18.

Si tua, Cirini, promas epigrammata vulgo,
Vel mecum possis, vel prior ipse legi;
Sed tibi tantus inest veteris respectus amici,
Carior ut mea sit, quam tua fama tibi.
Sic Maro nec Calabri tentavit carmina Flacci,
Pindaricos nosset cum superare modos.
Et Vario cessit Romani laude cothurni,
Quum posset Tragico fortius ore loqui.
Aurum et opes et rura frequens donabit amicus;
Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

Horatius ab hoc inde tempore lyricae poesi operam dare coepit. Primus Latio ostendit Parios iambos, Archilochi animos numerosque secutus, itemque Sapphus et Alcaei Musam Latinus fidicen vulgavit, ut ait Libr. I. Epist. 19. Epodos enim et lyrica carmina jam inde ab anno U. C. 716. scribi ab eo et vulgari coepta esse, singula, quae supersunt, carmina evincunt. In his lyricae poesis veluti rudimentis studuit aequalibus probare, quo successu Latium Graeciae hac in arte laudem et praestantiam posset adaequare. Interea tamen perrexit, more Luciliano, Satiris Musaque pedestri suae aetatis vitia notare. Ita per hiemem anni U. C. 7$\frac{17}{18}$. com-

posuit Satiram *primam* Libri I., eamque Maecenati inscripsit. Haec Satira mihi omnium primum videtur esse carmen Horatii, quod patrono suo inscriptum exstare voluit publicum monumentum necessitudinis, quae biennio abhinc ipsi cum illo civitatis principe intercedebat. [6]) Illam severo exaravit stylo, in eaque cum alia aequalium vitia perstrinxit, tum maxime avaritiam, a qua Maecenas, si quis alius, alienus erat.

Quo magis autem omnibus apud Maecenatem amicitiae necessitudinibus uti coepit Horatius, hoc majorem incurrebat in aliorum invidentiam utpote cupientium illius patroni convictu frui et Poetam urgentium, ut sua auctoritate apud illum intercederet ipsosque commendaret. Jam ut repelleret hujuscemodi hominum importunitatem, scripsit per vernum tempus anni U. C. 719. *nonam* Satiram Libri I., in qua, quae esset suae cum Maecenate familiaritatis ratio, exposuit ficta, ut equidem puto, narratione de homine, qui ipsum in via sacra obambulantem permolesta garrulitate paene enecaverat. Hunc hominem inter alia jactantem introducit v. 23.

Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium facies;

quo loco simul blande testatum facit, quanti aestimet Varium amicum, cujus potissimum intercessione et opera factum erat, ut ea, cui invidebatur, vitae conditio ipsi obtingeret.

Quidquid otii Horatio suppetebat, id excolendae arti poeticae impendit. Pauca scripsit et summa cum cura; multa e Graecis convertit: id quod inprimis dictum volo de carminibus, in quibus amores celebrantur. Perrexit componere iambos, quibus, Archilochici fellis plenis, per illud tempus veneficam quamdam mulierem, Canidiam, exagitavit. Maecenas enim in monte Esquilino, quam acceperat, aedes condidit et hortum. In quo cum ad Priapi statuam Canidia cum Sagana veneficium exercuisset, id Satirae *octavae* Libri I. argumentum fecit, quae non multo post nonam scripta esse videtur. Serius autem exaratae sunt, si non omnes in istam mulierem Epodi, certe Epodos XVII., in cujus versu 76. res respicitur illa, de qua Satiram octavam scriptam esse diximus. Haec igitur carmina, in quibus omne acerbitatis virus evomuerat, per annos U. C. 719. et 720. scripta videntur et singulatim publicata.

---

6) De Epodo *tertia*, quae prius, quam Satira prima videtur scripta esse, videsis, quae in Comment. *de Jarbita Timagenis aemulatore* §. 7. N. 42. p. 454. disserui.

Haec acerbitas carminum et aucta in dies Maecenatis gratia non poterant quin multorum ei conflarent malevolentiam, ipsi natalium ignobilitatem et ambitionem exprobrantium. Hujusmodi criminationes permoverunt eum, ut Satira Libri I. *sexta*, quam anno U. C. 721. ineunte scripsisse videtur, haud minori candore quam urbanitate non tantum suam ipsius vitam moresque exprimeret, sed etiam, qui esset Maecenatis in eligendis amicis animus et modus, cum summa patroni sui laude exponeret. In hoc egregio carmine, quod prudens ipsi Maecenati inscripsit, veluti in tabula depictam videbant malevoli isti homines et invidi utriusque viri vitam nullis infucatam coloribus, quam intuentes discere poterant, quam cautus esset Maecenas in deligendis convictus sui sociis, et quam alienus ipse Horatius fuisset a prava ambitione et servili adulatione. Neque enim ipse ambierat et importune quaesierat Maecenatis gratiam, sed eam ultro sibi oblatam acceperat cum a Virgilio, tum inprimis a Vario, utqui apud illum civitatis principem et vetere amicitia et auctoritate plurimum polleret.

§. 4.

Horatius aliquamdiu otium secutus Maecenati et amicis videtur vixisse, et nihil respondisse obtrectatoribus, licet numero et audacia auctis. Jam cum sive suapte ductus voluntate sive amicorum monitis incitatus constituisset, quas adhuc scripserat Satiras, uno volumine publici juris facere, in secessu ruris sui per aestatem anni U. C. 723. Satiram *decimam* Libri I. exaravit. Hoc carmen sicut est Epilogus Libri I., ita dici haberique potest Apologia studiorum poeticorum, in quae adhuc incubuerat. Nam hac in Satira obtrectatoribus, stupidis istis Lucilii admiratoribus et novae poesis osoribus, summatim respondet, eosque acerbo cum contemptu tractat. Nihil se moveri ait insulsis istorum homuncionum vellicationibus et ineptiis, seque lubenter acquiescere in virorum, ut Pollionis, Messalae, Bibuli et Serviorum applausu, et operam tantum se daturum esse profitetur, ut sua carmina qualiacunque amicis, Plotio, Vario, Virgilio, Valgio, Octavio, Fusco et Viscis fratribus placeant. Hos inter amicos verecunde ponit etiam Maecenatem, quippe cui jam ita carus factus esset, ut eum non tam patroni, quam amici nomine appellare publice auderet. Quamquam sedatiori animo hanc Satiram composuit, tamen, pertaesus istorum hominum obtrectationes, non ita sibi imperavit, quin e mortuis poetis Laberium, Calvum et Catullum oblique tangeret et ex vivis M. Furium Bibaculum acerbe irrideret.

Atque Horatius ut jus sibi quodam modo adsereret scribendi Satiras, frustra ab aliis tentatas, in quibus Lucilium, Satiricae apud Romanos poesis principem, acumine et facetiis aequare et arte superare studebat, commode adjecit, in quo carminum genere aequales poetae, quibuscum conjunctissime vivebat, pro suo quisque

ingenio, tum maxime elaborabant. Lepide professus, se sibi tantum neque aliis, qui legunt carmina audiantur, versus ludere, pergit v. 40. sqq.

Arguta meretrice potes Davoque Chremeta
Eludente senem comis garrire libellos
Unus vivorum, Fundani; Pollio regum
Facta canit pede ter percusso; forte epos acer,
Ut nemo, Varius ducit; molle atque facetum
Virgilio adnuerunt gaudentes rure Camoenae.

Qui locus multis de caussis dignus est qui accuratius a nobis examinetur.

Fundanium, qui hic memoratur, Meibomius in Maecenate Cap. XVIII. §. 10. unum ex Maecenatis familiaribus fuisse non temere colligit ex h. l. et Libr. II. Sat. 8., ubi idem ab Horatio introducitur describens ordinem, quo convivae cum Maecenate apud Nasidienum mensae accubuerint v. 20.

Summus ego et prope me Viscus Thurinus, et infra,
Si memini, Varius: cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Maecenas adduxerat umbras.

Praeterea de hoc Fundanio nihil quidquam alibi memoriae proditum legimus. Sed vel hoc unum Horatii testimonium satis docet, non ignobilem eum fuisse Comicum 7). Neque mirum quemquam habere potest, quod inter poetas comicos ne verbo quidem ejus meminit Quintilianus, qui Asinium Pollionem quoque poetarum tragicorum numero et ordine excluserit. Nihilo tamen secius certum est atque in-

7) Torrentius ad h. l. monuit, *Caji Fundanii* sub Augusto viventis memoriam servatam esse in Numis, nihil tamen de ejus facultate poetica constare. Gentem *Fundaniam* consularem esse, probant Fasti Capitolini a. U. C. 510. Plures Fundanii memorati inveniuntu. in Inscript. ap. Gruter. Ind. p. 183. Sunt qui hunc poetam comicum esse putent amicum illum Ciceronis, *C. Fundanium*, cujus mentio fiat in Libr. I. ad Q. Fr. Epist. 2. Huic autem sententiae vereor ne ratio temporis adversetur. Nam is erat socer M. Terentii Varronis, qui Fundaniam, C. Fundanii illius filiam, in matrimonio habebat: vid. de Rr R. Libr. I. c. 1. §. 1. c. 2. §. 1. Atqui vehementer dubito, num Fundanius, Varronis socer, anno U. C. 725. id aetatis adhuc esse potuerit, ut unus vivorum comes garriret libellos? Fortasse poeta comicus illius filius erat: quae tamen conjectura tantidem est habenda, quanti suspicio Jahnii ad h. l. p. 261., qua is fuerit filius M. Fundanii, pro quo Cicero dixit a. U. C. 688. Nihil etiam, ariolari si placet, obstabit, quo minus statuamus, hunc Comicum esse illum *C. Fundanium* equitem, quem a Sext. Pompejo ad Caesarem transfugisse a. U. 709. narrat Auctor d. B. Hispan. c. 11. Hanc conjecturam aliquatenus firmat conjuncta Pollionis mentio, qui, ut ille, finitis belli laboribus, in otio Musis vixit.

dubitatum, a Pollione arti poeticae non illaudabilem operam navatam esse. Qua in in re innitor non tam testimonio Senecae Rhetoris Suasor. II. p. 26. Bip. *„ut poeta Pollio Asinius ajebat"*, 8) quam dictis Horatii et Virgilii, quorum hic Eclog. III. Menalcam pastorem inducit canentem v. 86.

Pollio et ipse facit nova carmina: pascite taurum,
Jam cornu petat et pedibus qui spargat arenam.

cui Damoetas respondet v. 88.

Qui te, Pollio, amat, veniat, quo te quoque gaudet;
Mella fluant illi, ferat et rubus asper amomum.

Haec Ecloga composita est a U. C. 712. et vix dubitari potest, quin *nova carmina* explicanda sint de tragoediis, in quibus scribendis Pollio tum temporis, provinciae licet administratione districtus, versaretur. 9) Idem poeta Eclog. VIII., quam anno U. C. 715. scriptam esse constat, ait v. 9.

---

8) Hunc Senecae locum male tentatum esse a N. Fabro; A. Schotto, Grutero, J. F. Gronovio, aliis, qui v. *poeta* vel corrigere, vel delere voluerint, docuit Thorbeckius in Comment. de Asinii Pollionis Vit. et Studiis Doctr. p. 127. sq.

9) Servius ad h. l. *nova carmina* explicat *magna, miranda*, quocum facit Acron ad Horatii Libr. IV. Od. 2. v. 10. Contortior quam quae probari possit est Burmanni interpretatio cogitantis de carminibus epicis, quae tamen a Pollione composita esse, ne uno quidem veterum testimonio probari potest. Perleve est argumentum a *tauri* mentione repetitum, quod Acron ad Horatii Libr. I. Epist. 3. v. 36. adnotaverit: *„Lyricos vitulam, Tragicos hircum, alios* (i. e. epicos ex Burmanni sententia) *poetas taurum immolasse."* Cum igitur Virgilius scripserit v. 85. *„Pierides, vitulam lectori pascite vestro;"* opinatur Burmannus, significari Pollionem a scribendis lyricis ad epica transeuntem carmina. Quidquid sit, Burmannus novis carminibus indicari posse tragoedias negat, quoniam tum *hircus* pro *tauro* ponendus fuisset. Hanc interpretationem jure improbavit Thorbeckius libr. c. p. 125. et cum Heynio amplexus est Servii rationem, ita ut *nova* carmina intelligeret praeclara, qualia non ante essent facta. Attamen ut simplicius ita etiam verius J. H. Vossius ad h. l. p. 141. cogitat de tragoediis Pollionis, quae novitatis gratia placerent ideoque *nova carmina* appellarentur. Nec quidquam adjuvat Burmanni sententiam Horatii locus, ubi Pollio *facta regum* canere dicitur. Quae quidem verba utique possunt accipi de carmine epico, ut apud Domitium Marsum in Epitaphio in Tibullum v. 4. *regia bella* sunt, quae inter reges, principes civitatis geruntur. cf. *Poetar. Latin. Vit. et Carm. Reliquiae* p. 266. Ita apud Virgilium Eclog. VI. v. 3. *„Cum canerem reges et praelia:"* quae verba in Servii Commentariis nescio quis aut de bellis civilibus aut de tragoedia Thyeste, quam Virgilius tentasse fertur, interpretatus est: cui interpretationi favet N. Heinsius ad Ovidii ex Pont. Libr. IV. Ep. 2. v. 1. Utrumque perperam: nam cogitandum est, ut recte J. H. Vossius ad l. l. p. 289. vidit, de carmine epico, quod

> *En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem*
> *Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?*

ex quo loco intelligitur, Virgilio scriptas editasque a Pollione Tragoedias jam tum innotuisse, easque ore et fama aliorum celebratas esse. 10) Neque tamen ab J. H. Vossio

---

Virgilius meditabatur in Varum: cf. Ecl. IX. v. 26. Sic Ovidius l. c. ad Severum poetam scribit: „*Quod legis, o vates, magnorum maxime regum:*" quo in loco mirifice allucinati sunt Interpretes. Pro *maxime regum* alii Codices *vatum;* sed Heinsius vulg. lectionem recte explicat de vate, qui regum facta canit, et accommodate confert Ovidii ex Pont. Libr. IV. Ep. 16. v. 9. „*Quique dedit Latio carmen regale Severus.*" At idem Heinsius utrumque locum perperam de tragoedia quadam intelligit. Recte Micyllus de epico carmine cogitat, neque inscite hunc Ovidii amicum dicit fuisse Cornelium Severum, qui, auctore Quintiliano Inst. Or. Libr. X. c. 1. §. 89., bellum Siculum scripsit: *reges* enim et *regale* accommodate dicitur de principibus, bellorum civilium auctoribus et ducibus, ut J. H. Vossius docet ad Virgil. Eclog. VI. v. 3. p. 289. Severi autem bellum Siculum sine dubio egit de bello cum Sext. Pompejo. Porro Heinsius suae interpretationis stabiliendae gratia huc vocat Ovidii Trist. Libr. II. v. 553. „*Et dedimus tragicis sptiptum regale cothurnis, Quaeque gravis debet verba cothurnus habet.*" Sed hic locus, qui de Medea, regis filia, et de cognomini tragoedia Ovidii interpretandus est, ne potest quidem cum superioribus locis conferri. Sicut *regia bella* apud Domitium Marsum ob adj. *forti pede* de epico carmine, ita apud Ovidium *scriptum regale* ob adj. *tragicis cothurnis* de tragoedia accipi debent. Pari modo *facta regum*, quae Pollio canere dicatur, apertum est, referri debere ad tragoediam ob seqq. *pede ter percusso* i. e. trimetro iambico, quoniam tres caesuras habet, ut ait Acron. ad h. l. — Nec potest negari, silentium scriptorum de lyricis et epicis Asinii Pollionis carminibus hac in caussa alicujus esse momenti. Male enim hac in re *Manso* in libr. *Vermischte Abhandlungen* p. 53. adhibet Plinium Libr. V. Epist. 3. §. 5., ubi sermo tantum est de petulantioribus poematiis, quae a Pollione, viro seriis jocisque pariter accommodato, ut vocatur a Quintiliano Inst. Or. Libr. VI. c. 3. §. 11., nonnumquam fusa esse minime nego. Dramaticae poesis studium videtur ille utique singulari amplexus esse amore: cujus rei testis est vel illa epistola ad Ciceronem, cui Balbi praetextam legendam miserat, Libr. X. ad Divers. 32. §. 10. Illud vero J. H. Vossius ad h. l. et ad Eclog. VIII. v. 9. p. 396. neutiquam persuadet, Pollionis tragoedias jam tum Mantuae aliisque Venetorum in urbibus datas esse spectatasque. Magnopere enim dubito, num Pollioni inde ab anno U. C. 705. continuis occupato belli laboribus, satis otii fuerit ad scribendas tragoedias? Quid? si Virgilius fando tantum acceperat, Pollionem, quidquid temporis a bellicis curis superesset, tribuere huic studio, ita ut h. l. Menalcam ejusmodi opus annuntiantem induceret?

10) Male h. l. interpretatus est Servius; pejus etiam Pseudo-Servius, *Alii*, inquit, *ideo hoc de Pollione dictum volunt, quod et ipse utriusque linguae tragoediarum scriptor fuit.* Quam interpretationem nequeo satis mirari unice veram dictam esse a Thorbeckio

ad h. l. p. 396. mihi persuaderi patiar, ut omnino multas a Pollione scriptas esse Tragoedias credam, aut umquam in unum veluti corpus collectas. Id enim si factum esset, majorem utique faceret mirationem ingens Fragmentorum paucitas et altum Grammaticorum de titulis illarum silentium. Nam quae Horatius, excitaturus Pollionem, ut bellorum civilium historiam pertexat, Libr. II. Oda 1. scribit:

Paulum severae Musa tragoediae
Desit theatris: mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,

ea nemo non videt blandius a Venusino poeta esse dicta, neque inde certi quid colligi posse de Pollione, multarum scriptore tragoediarum. Illud tamen etiam hic locus docet, illum virum apud aequales poesis tragicae laude floruisse. Haec autem Oda serius scripta est, quam Satira decima, ex qua discimus, Fundanium comoediis et Pollionem tragoediis jam anno U. C. 713. nomen et gloriam adeptos esse. 11) At

---

l. c. p. 127. Quis non videt, Pollionis carmina dici *digna Sophocleo cothurno*, utquae ad Sophoclis gravitatem et sublimitatem proxime accederent?

11) Quae de anno, quo Horatii Libr. II. Oda *prima* scripta sit, Dacerius, futilissimis usus rationibus disseruit, ea quam ἀνιστορήτως disputata sint, affatim ostendit Massonus in Vit. Horat. ad an. U. C. 715. §. 4. p. 91–107. Ille enim contendit, hanc odam inscriptam esse Pollioni fasces consulares gerenti h. e. a. U. C. 714. At in confesso est, eam compositam esse post Pollionis de Parthinis triumphum, quem actum esse d. VIII. Kal. Novembr. a. U. C. 715. testantur Fasti Capitolini: cf. Heynius ad Virgil. Vit. p. annos dig. a. U. C. 715. et Thorbeckius l. c. p. 35. Huc manifesto nos deducunt Horatii verba v. 15. „*Cui laurus aeternos honores Dalmatico peperit triumpho.*“ Massonus l. c. §. 7. p. 101. in medio relinquit, quo haec Oda scripta sit anno, nec certo definiri posse ait: ita etiam Vanderbourgius ad Horat. Vol. I. p. 205. Jam licet constet, Pollionem, acto triumpho, abstinuisse publicis negotiis et in otio ac secessu litterarum studiis vixisse; tamen valde dubito, an ante debellatum M. Antonium de bellorum civilium historia cogitaverit? Neminem enim minus quam Pollionem poterant latere gliscentis inter Octavianum et Antonium discordiae igniculi, serius ocius in apertum erupturi bellum. Ad hos autem principes neque ad Pompejum M. et Julium Caesarem spectare puto v. 6—8. „*Periculosum plenum opus aleae Tractas et incedis per ignes suppositos cineri doloso.*“ Pompejo et Caesare dudum e medio sublatis, nihil periculi habebat enarrare historiam belli ab utroque gesti. At si memineris Pollionem conjunctiorem semper fuisse M. Antonio, iniquiorem Caesari Octaviano; in promptu est videre, quam periculosum fuerit, postquam Octavianus rerum solus potitus erat, cum judicii libertate et ex rerum veritate bellorum civilium historiam contexere. Quam diu enim Antonius vivebat, Pollioni minus timendus erat Octavianus: cum illo vetus ei erat amicitia, ut ipse scribit Cice-

idem locus perspicue nos docet, L. Varium illo tempore epicis tantum carminibus, et Virgilium non nisi bucolicis suis poematis inclaruisse.

Quaerentibus nobis, cur Horatius quatuor illos poetas eo, quo legimus, ordine commemoraverit, diversae excogitari possunt rationes et caussae. Poterat enim aut dignitatis aut aetatis ab eo haberi ratio: ut Pollio vir consularis et rebus in bello gestis clarus, ita fortasse etiam Fundanius; contra Varius et Virgilius homines erant privati. Sed potior mihi, fateor, videtur ratio aetatis, qua grandiorem quemque praeposuerit juniori: qua suspicione qualicumque confirmatur id, quod Comment. I. §. 5. dixi, Varium Virgilio fuisse natu majorem et Pollionem Vario. Itaque fortassis Fundanius quoque Pollionem aetate antecessit.

Sed haec mittamus: id autem in aperto est, poetam Mantuanum illo anno non nisi Eclogis innotuisse, necdum Aeneidos scribendae consilium fuisse evulgatum, alioquin Horatius ejus mentionem fecisset, ut recte censet Vanderbourgius ad Horatii Vol. I. p. 329. Quo tempore Horatius illam Satiram exarabat, Virgilius desierat Eclogas scribere, quas a U. C. 717. uno junctas volumine ediderat, et jam intentus erat Georgicis, quae absolvisse putatur a. U. C. 724. [12]) Atque hoc per-

---

roni ad Divers. Libr. X. Ep. 33. §. 5.: cum hoc inveterata simultas et obstinata voluntatis alienatio: id quod vel responsum illud docet, quod Octaviano roganti, ut secum ad bellum Actiacum proficisceretur, dederat, auctore Vellejo Paterc. Libr. II. c. 86. §. 4. Jam cum, devicto Antonio, factus esset praeda victoris, patet, quam plenum offensionis et invidiae fuerit illud opus. Accedit, quod v. 5. *arma nondum expiatis uncta cruoribus* rectius de temporibus explicantur, quae pugnam Actiacam subsecuta sunt, quam quae praecesserunt. Narrationis filum ordiri voluit Pollio inde a triumviratu Pompeji et Caesaris, inito a. U. C. 694. Q. Caecilio Metello Celere et L. Afranio Coss., et pertexere usque ad Aegyptum devictam a. U. C. 724. Commissum vero his bellis ἄγος nondum piaculis exsolutum erat; Pollio arma describebat uncta cruoribus nondum expiatis. Eodem sensu Horatius adhuc anno U. C. 727. scripsit Libr. I. Od. 2. v. 29. *„Cui dabit partes scelus expiandi Jupiter?"* Minus recte alii statuunt, illis verbis significari bella civilia Marii et Sullae. Quae cum ita sint, equidem in eam deducor sententiam, ut hanc Odam finitis per Octavianum bellis intra annos U. C. 725—727., priusquam ille Augusti nomen ferret, scriptam esse putem. Confer Jahnii Adnotat. ad h. l. p. 228. De ipso hoc Pollionis opere historico copiose egit Thorbeckius l. c. p. 112. sqq.

12) Conferatur Massonus in Jano Reserat. Sect. III. c. 1. p. 67. et Sect. III. c. 5. p. 121. et, qui totam hanc quaestionem inprimis accurate et perspicue tractavit, Jahnius in Introduct. in Virgil. p. XX. sqq. Hanc de editis Georgicis sententiam rationibus non sat idoneis impugnans J. H. Vossius ad Virgil. Georg. p. 48. et 1528. sq. in ea est sententia, ut ante annum U. C. 734. illud opus absolutum expolitumque esse neget. Mihi verisimile videtur, Virgilium de scribenda Aeneide non prius cogitasse, quam Georgica ab-

pulchrum opus, quod Maroni gaudentes rure Camoenae jure adnuisse dicuntur, hic ab Horatio intelligi, nemo dubitabit. At Varius eodem illo tempore ut princeps poetarum *epicorum* celebratur: nam *ut nemo* aequalium, inquit Horatius, *acer ducit forte epos.* Ostendimus autem Comment. I. §. 6., jam anno U. C. 714. editum fuisse a Vario carmen epicum *de Morte* inscriptum; quod forte epos duxerit anno U. C. 723., id me conjectura assecutum esse puto. Ego enim suspicor, intelligendum esse Panegyricum in Caesarem Octavianum, ex quo Horatius, ut Scholiastae veteres testantur, aliquot versus mutuo sumptos Libr. I. Epistolae 16. v. 27. sqq. inseruit: unde simul patet, illud carmen jam publici juris factum fuisse a. U. C. 727. 13)

De aliis, quae L. Varius scripserit, epici generis carminibus nihil certi traditum legimus. Atque apertum est, vehementer falli G. Fabricium ad Ovidii ex Pont. II. Epist. 10. v. 13., qui ex Horatii Libr. I. Oda 6. v. 2., ubi Varius *Maeonii carminis ales* appellatur, 14) conjici posse putet, res Trojanas ab illo scriptas esse

---

solverit: illud autem consilium et captum et vulgatum fuisse scimus a. U. C. 728. seu 729., quo anno Propertius Libr. II, Eleg. 25. v. 61. scripsit:

Actia Virgilium custodis littora Phoebi,
Caesaris et fortes dicere posse rates.
Qui nunc Aeneae Trojani suscitat arma,
Jactaque Lavinis moenia littoribus.
Cedite Romani scriptores, cedite Graji:
Nescio quid majus nascitur Iliade.

Vide Heynium in Virgil. Vit. p. a. dig. ad a. U. C. 735. p. CXXV. Quae Donatus in Vit. Virgil. c. XIII. §. 50. de Georgicorum emendatione memorat, ea neutiquam a vero abhorrent, eisque facile tolli posse videntur difficultates, quas J. H. Vossius movet ex nonnullis Libri III. et IV. partibus repetitas. Illud autem certum est atque evidens, Horatio Satiram Libri I. *decimam* scribenti nihildum de Aeneide amici sui innotuisse. Contra Ovidius Amor. Libr. I. Eleg. 15., quod opus ab illo inde anno U. C. 732—746. compositum esse docet Jahnius in Introduct. p. 225. sq., Virgilium ob triplicis generis carmina poterat laudare v. 25.

Tityrus et fruges Aeneiaque arma legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit.

13) Illam enim Horatii epistolam non scriptam esse ante annum U. C. 727., discimus ex v. 29. „*Augusti laudes noscere possis.*" Octavianus *Augusti* cognomen tulit d. XVI. Kal. Febr. a. U. C. 727., auctore Dione Cass. Libr. LIII. c. 16.

14) Non diffiteor, exquisite *Varium* poetam heroicum dictum esse *Maeonii carminis alitem.* A Theocrito Idyll. VII. v. 47. poetae universe appellantur *Μοισᾶν ὄρνιχες*. Utrum Horatii haec scribentis animo obversata sit cycni, an aquilae imago, difficile dictu est. Quaeritur, volueritne cantus suavitatem, an sublimitatem declarare. Si comparaveris v. 9.

aut Homeri carmina Latine conversa. Nihil enim illis verbis continetur nisi magna laus Varii, poetae epici, qui Homeri sublimitatem aequet, ut jam recte monuit Wernsdorfius in Pont. Lat. Min. Vol. IV. P. 2. p. 586. Et quum pergit Horatius l. c. v. 5.

Nos, Agrippa, neque haec dicere nec gravem
Pelidae stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulixei,
Nec saevam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia; dum pudor
Imbellisque lyrae Musa potens vetat
Laudes egregii Caesaris et tuas
Culpa deterere ingeni;

his verbis nihil aliud significat, quam Agrippae laudes scribi debere a Vario, Maeonidae aemulo, se neque parem esse scribendis carminibus epicis, qualia jam scripserit Varius, [15]) neque componendae tragoediae alicui, quae *saevae domus Pelopis* mentione indicatur. Nam, ait Porphyrio Scholiastes ad h. l., „*notae historiae sunt de Tantali genere, ex quo Pelops ortus, deinde Atreus et Thyestes, deinde Orestes, de quorum sceleribus Tragoedias compositas scimus, quarum stylus non nisi sublimitate fertur cui se negat hic poeta sufficere.*" Ibidem Acron adnotavit: „*Atreum et Thyestem, a quibus diis epulae humanae carnis appositae sunt, unde et Thyestem tragoediam Varius scripsit.*" Ab utroque pendens Scholiastes Cruq. haec scripsit: *Notae sunt fabulae de Tantali genere, ex quo Pelops ortus est: deinde Atreus et Thyestes, postea Orestes: quorum scelera in Tragoedia descripta sunt a Vario, stylo sublimi.*" Hanc Scholiastarum veterum narrationem et fidem merito secutus Jan. Rutgersius in Venusin. Lection. Cap. III. p. 246. monuit, ab Horatio hic significari *Thyestem*, nobilissimam illam L. Varii tragoediam.

Nos — conamur, tenues grandia; patebit, Horatium voluisse indicare carminis Variani majestatem et sublimitatem, cui se imparem esse dicit. Fortasse ei succurrebat locus Pindari Olymp. II. v. 86. B. *μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ, κόρακες ὥς, ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον.* Attamen etiam *cycnus* inservit imagini altitudinis et sublimitatis, ut ap. Horat. Libr. IV. Od. 2. v. 25. et II. Od. 2. neque tanti est, *alitem* de aquila an de cycno hic explices: id enim liquet, Horatium utravis imagine Vario summam tribuere in poesi epica laudem. Accommodate contulit Mitscherlichius Ovidii ex Pont. Libr. III. Ep. 3. v. 31. „*Nec me Maeonio consurgere carmine, nec me Dicere magnorum passus es acta ducum.*"

15) Non temere Jan. Rutgersius in Venus. Latin. c. 3. p. 250. suspicatur verbis: *laudes egregii Caesaris — culpa deterere ingenii*, ab Horatio respici Varii Panegyricum.

Jam ex his evidentissimum est ac certissimum, anno U. C. 723., quo anno Satiram decimam ab Horatio scriptam esse novimus, nondum editam fuisse a Vario Thyestem, alioqui ille non Pollionem ut nobilissimum poetam tragicum, sed Varium nominasset. 16) Sed quo tempore Horatius hanc Odam Libri I. *sextam* composuit, magnae, quam epicis carminibus dudum sibi pepererat, laudi adjecerat ille Thyeste edita illustrem tragici poetae gloriam: utroque enim nomine eum hic celebrat amicus Venusinus. Quum J. H. Vossius ad Virgilii Eclog. IX. v. 35. p. 475. dicit, eam fabulam paulo post pugnam Actiacam h. e. pr. Nonas Septembres a. U. C. 723. evulgatam esse, liquet, ejus verba non esse premenda, si quidem de tempore, quo Oda illa composita sit, non nisi hoc verisimile reddi potest, scriptam eam esse intra annos U. C. 727. et 734. 17)

---

16) Philargyrius ad Virgilii Eclog. VIII. v. 10. „*Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.*“ haec: „*Asinium Pollionem intelligit tragoediarum scriptorem; aut Varium, cujus exstat Thyestes tragoedia, omnibus tragoediis* (ita leg. pro *tragicis*) *praeferenda.*“ Sed de Vario vehementer fallitur. Illa Ecloga scripta est anno U. C. 715., quo anno fortassis Vario ne in mentem quidem venerat scribere tragoediam. Rectius J. H. Vossius ad h. l. p. 396. „*Des Varius Thyestes, welchen Quinctilian jeden der Griechen entgegensetzt, ward erst lange nachher bekannt: da ihn einige für einen Nachlafs des nach der aktischen Seeschlacht ermordeten Cassius von Parma ausgeben konnten.*“ De Cassio Parmensi, Thyestae tragoediae scriptore, suo loco dicemus.

17) Satis certa temporis, quo haec Oda composita sit, indicia desunt, ut jam monuit Massonus in Vit. Horat. p. 350. Agrippam illo tempore rebus terra marique gestis illustrem jam fuisse, patet ex v. 3. sq. Cum Gallis prospere bellum gesserat Consul a. U. C. 717. et triumphi honore affectus fuerat, teste Dione Cass. Libr. XLVIII. c. 49. Eodem anno eum Caesar Octavianus orae maritimae et classi apparandae praefecit contra Sext. Pompejum, quem anno sequente U. C. 718. devictum esse Agrippae potissimum virtute, tradit Dio Cass. Libr. XLIX. c. 4. Sed quominus hoc carmen ante annum U. C. 727. scriptum putem, obstat v. 10., ubi Caesar Octavianus *egregius* appellatur. Hoc nomine tam honorifico istum libertatis publicae oppressorem Horatius, M. Bruti commilito, non facile ornavit prius, quam ille a. U. C. 726., assumpto Agrippa socio, res prudenter componere et sapienter moderari coeperat: quo facto *Augusti* cognomen principio anni sequentis tulit. Accedit aliud argumentum ex fine hujus carminis repetendum, quo Poeta juvenem se prodit amoribus adhuc deditum. Atqui Libr. II. Od. 4. v. 21. Xanthiae Phoceo scripsit: *Brachia et vultum teretesque suras Integer laudo: fuge suspicari, Cujus octavum trepidavit aetas Claudere lustrum.* Clausit octavum lustrum a. U. 728. Neque obstat, quod Libr. IV. Od. 1., quam, ut v. 6. docet, annos quinquaginta natus h. e. a. U. C. 738. scripsit, queritur, sibi a Venere rursus bella moveri. Poterat Venus *diu* i. e. decennio ante *intermissa* v. 1. redire ad virum quinquagenarium, qui tamen eam abire jubet. In Oda ad Agrippam v. 29. fatetur, se non

Cum L. Varius ob epica carmina tam splendidis laudibus ab Horatio ornatus fuerit, mirari nos utique subit, qui factum sit, ut, si quis seriorum scriptorum mentionem ejus injecit, de hoc carminum genere aut plane tacuerit, aut unam illam Tragoediam, ut infra videbimus, cum laude commemoraverit. Quid? quod sunt, qui Varium inter illustres illius aetatis poetas prorsus silentio praetermittant. Sic, ut hoc utar, Vellejus Paterculus Libr. II. c. 36. §. 3. in enumeratione ingeniorum, „*inter quae*, inquit, *maxime nostri aevi eminent princeps carminum Virgilius Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullusque et Naso, perfectissimi in forma operis sui.*“ Qui quidem locus Viris Doctis non immerito suspectus fuit de lacunis vel corruptelis gravissimis. Atque inesse videntur vulnera nullo ingenio sanabilia. Quem enim non mirum teneat, ex poetis illius aevi praeteritos esse Propertium, Horatium et L. Varium; qui, si quis alius propter epica carmina conjungendus fuisse videatur cum Virgilio? Contra offendit mentio *Rabirii*, de cujus ingenio scriptisque non nisi levis ad nos fama perlata est. Hinc fuerunt, qui ejus nomen ex hoc Velleji loco exterminandum putarent. Ita Puteanus pro *Rabiriusque* legi maluit *Variusque*, et Perizonius in Epist. ad Heinsium 2. conjecit: *Horatiusque*. Puteani correctionem probat Marklandus in Epist. Crit. p. 14. Ego autem vehementer dubito, num huic loco correctionibus sit medendum. Poterat enim Vellejus suas habere rationes, ob quas omitteret illos poetas. 18) Id sane verum est, si hic Augustae domus et admirator et adulator spectasset, prout quisque illorum poetarum apud Augustum gratia plus minusve floruisset, aut hujus Imperatoris exstitisset laudator, debuisse eum

---

praeter solitum levem adhuc esse et malle convivia et praelia virginum canere, quam facta ducum. Quare hoc carmen compositum videtur ante Libri I. Odam 19., ubi dicit v. 1. „*Mater saeva Cupidinum, Thebanaeque jubet me Semeles puer, Et lasciva Licentia, Finitis animum reddere amoribus*; et v. 9. *In me tota ruens Venus Cyprum deseruit; nec patitur Scythas Et versis animosum equis Parthum dicere*:“ quae postrema verba non dubito referre ad signa a Parthis Augusto reddita: id quod factum est a. U. C. 734. Quae cum ita sint, non vereor, ne fallar opinans, illud carmen Agrippae inscriptum compositum esse intra annos U. C. 727. et 734.

18) Jam alibi observavi, Horatium, dum in vivis erat, et per proximas deinceps aetates non multos invenisse lectores et admiratores; nusquam traditum legimus, ejus carmina Romae in scholis esse enarrata: id quod Virgilio contigisse novimus. Quid igitur, si Vellejus Paterculus, qui, ut Dodwellus in Annal. Vellej. §. 8. docuit, a. U. C. 735. natus, Horatium senem de facie nosse poterat puerulus, eum sive communi quodam contemptu sive animi quadam a satiricis et lyricis poematis alienatione omiserit? Neque plures suae aetatis admiratores habuisse videtur Propertius, Romanorum Callimachus, cujus laudem et doctrinam obscuravit suavis Tibullus, tenerorum lusor amorum.

praeterire Ovidium, commemorare vero Horatium et omnium maxime Varium, quem novimus Panegyrico celebrasse Augustum ejusque avunculum majorem, C. Julium Caesarem, singulari carmine deplorasse. Thomas Crenius ad Casauboni de Satyrica Graec. Poesi et Romanor. Satira Libr. II. c. 3. p. 239. ed. Ramb. suspicatur, Vellejum amicitia ductum extulisse Rabirium, et invidia omisisse Varium. Mera est et ne probabilis quidem conjectura! Equidem, qui lectionem vulgatam tuendam duco, ita hoc de loco statuo. Vellejus Paterculus aperte hic epicos tantum poetas ut principes omnium poetarum primo posuit loco. Hinc Virgilius, cui communis omnium consensus in epica poesi principatum apud Romanos deferebat, *princeps carminum* audit. 19) Huic autem non subjunxit Varium; quoniam is, partum sibi antea epici poetae nomen et gloriam Thyeste edita apud aequales posterosque obscuraverat, ut jam Comment. I., §. 1. monitum est. Huc accedit, quod Rabirius, cui fati quaedam invidia nocuit, nequaquam contemnendus fuit poeta et ob epica inprimis carmina haud indignus, qui cum Virgilio conjungeretur eumque longo quidem intervallo, proximus tamen sequeretur. Nam Ovidius ei *magnum os* tribuit ex Pont. Libr. IV. Eleg. 16. v. 5.

Quum foret et Marsus, magnique Rabirius oris
Iliacusque Macer, sidereusque Pedo.

quod *os magna sonaturum* (Horat. Libr. I. Satir. 4. v. 43.) de poetae epici nomine et honore accipiendum esse cum per se patet, tum maxime perspicitur ex Quintiliano, qui in epicorum recensu poetarum ait Inst. Orat. Libr. X. c. 1. §. 90. „*Rabirius et Pedo non indigni cognitione, si vacet.*“ 20) Sed Varium non magis Quintilianus,

---

19) Quamquam Aeneis impolita et Virgilio ipso invito publici juris facta erat, tamen ipsius argumenti, heroicis tractati versibus, natura et ratio haud parum videtur contulisse, ut Romani unanimi consensu uni Virgilio in epica poesi principatum deferrent. Itaque Ovidius, in elegiacae poesis gloria jactabundus circa a. U. C. 754. in Remed. Amor. v. 395. scripsit:

Tantum se nobis elegi debere fatentur,
Quantum Virgilio nobile debet epos.

ut equidem oppositorum vi inductus h. l. legendum censeo cum Marklando ad Statii Sylv. I. 2. 250. p. 183. et ad IV. 7. v. 3. p. 334. ed. Sillig. Verissime enim Heynius ad Virgilii Vit. p. a. dig. a. U. C. 735. p. CXXV. monet, *nobile opus*, ut vulgo hic editur, esse quidem carmen epicum, nec tamen *poësin epicam*; ea autem hic ab Ovidio indicatur. Hanc lectionem amplectitur etiam Massonus in Vit. Horatii ad a. U. C. 724. p. 158.

20) Apud Ovidium temere tentavit C. Barthius Advers. Libr. XXXVII. c. 10. *magnique Sabellius oris.* Gyraldus, Crinitus, G. J. Vossius, Harlesius, alii praenomen *Caji* tribuunt *Rabirio:* cujus veteris scriptoris auctoritate, nescio. Seneca de Benef. Libr. VI. c. 3.

quam Ovidius epicorum carminum caussa commemorant: uterque vero ejus Thyestem exquisitissimis verbis laudant. Virgilius semel, et unus omnium maxime ac saepis-

---

„Egregie mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poetam, quum fortunam suam transeuntem alio videat, et sibi nihil relictum, praeter jus mortis, id quoque si cito occupaverit exclamare:

Hoc habeo, quodcunque dedi!

„O quantum habere potuit, si voluisset! Hae sunt divitiae certae, in quacunque sortis humanae levitate uno loco permansurae: quae quo majores fuerint, hoc minorem habebunt invidiam.“ Illud hemistichium quum epici sit generis, Lipsius ad h. l. suspicatur, a Rabirio bella civica versibus heroicis descripta esse. G. J. Vossius de Histor. Lat. Libr. I. c. 21. et de Poet. Lat. c. 2. ob magnum, quod ei ab Ovidio tribuatur, os et M. Antonii mentionem statuit, tractasse eum epicis versibus bellum Actiacum. In hanc Vossii sententiam transiit Rupertius in Commentat. de Silii Italici Vit. et Carm. p. XXVI. Neque inscite Academiae Herculanensis Socii Rabirio huic adscripserunt carminis latini de bello Actiaco sive Alexandrino fragmenta, quae in volumine Herculanensi reperta et Herculanensium Voluminum Tom. II. p. XIII. (Neapoli 1809.) aeri incisa leguntur et quae Jo. Th. Kreyssigius, Vir eruditissimus, eo, quo pollet acumine, et emendata egregie et ingeniose suppleta singulari libello edidit Schneebergae 1814. 4. Illas carminis reliquias majore veri specie Rabirio quam L. Vario vindicari, recte censet Kreyssigius p. 4. Atque illam G. J. Vossii conjecturam de Rabirio, belli Actiaci sriptore, injuria in dubium vocat Wernsdorfius in P. L. M. Vol. III. p. XX. Epica ab illo composita esse carmina, evincit cum Vellejus, tum maxime Quintilianus ll. cc. Illud Antonii dictum quo tempore ac loco aptius erat, quam cum ille triumvir Alexandriae educta ad pugnam classe videret, classiarios transire ad Octavianum, auctore Plutarcho in Vit. Anton. c. 77? Tum profecto videbat Antonius fortunam suam alio transeuntem, nihilque sibi relictum, praeter jus mortis: nam visa classis defectione, extemplo etiam ab equitatu, ut Plutarchus refert, desertus est et fuso peditatu in urbem reversus in gladium incubuit. Quodsi Wernsdorfius contendit, *magnum os* aeque in Satirographum convenire, atque *ingentia pectora*, quae Turno, Satirico poetae, tribuerit Martialis Libr. XI. Ep. 10.; vereor, ut omnium inveniat assensum. Poetae Satirico propria esse debent *ingentia pectora* h. e. castigandi alios fervidus animus, epicum vero oportet esse grandiloquum. — Rabirius utique scripsit Satiras: nam Fulgentius Expos. serm. ant. s. v. *abstemius* p. 568. „Rabirius in Satyra:

Abstemium merulenta fugit Methenia nomen.

Ita hoc fragmentum legitur in Nonii edit. Sedanensi a. 1614. Casaubonus d. Sat. Poes. Libr. II. c. 3. p. 238. ap. Fulgentium invenit *Rubrius* pro *Rabirius*, et *Metenia* edidit. G. J. Vossius de Histor. Lat. Libr. I. c. 21. pro vulg. *Rubrius* alios *Rutilius* tentasse refert: quod quidem improbat, sed idem *Rabirium* Satirographum a poeta epico diversum esse censet. Memoratur Rabirius ab Appulejo de Orthograph. §. 10., ubi Fr. Osannus p. 38. allato huic fragmento haec subjecit: „pro *Methenia*, quod nihili est, lege

sime Horatius Varium praedicant epicum poetam illustrem et Homericae sublimitatis aemulum. Contra idem Horatius amici sui Thyestem uno tantum loco et fortasse illo ipso, quo scribebatur tempore, tecte significat, non quod eam Tragoediam minoris faceret, quam epica carmina, sed quia frequentior haec quam illam laudandi offerebatur occasio. Falluntur enim, qui ab Horatio in Epist. ad Pisones v. 90.

Methymnia, quamvis Latinis vulgare sit *Methymnaeus*. De virtute vini Methymnaei vide Burmann. ad Propert. IV, 8, 37." *Methymnia* dedit jam Gyraldus de Poet. Dial. IV. p. 168. P. Crinitus de Poet. Lat. III. 53. legit *Mecennia*. Equidem suspicor mulieris alicujus nomen hic latere. Gyraldum et Vossium offendit syllaba secunda in v. *abstemius* correpta; Crenius ad Casauboni l. c. N. d. hic συνίζησιν esse dicit. Horatius Libr. I. Epist. 12. 7. eam produxit: „ubi Scholiastes Cruq. *abstemius*, *abstinens*, *dictum ab eo, quod abstineat temeto i. e. vino.*" *Temetum*, auctore Donato ad Terentii Andr. I. 4. v. 2., „*est vinum quod tentet mentem dictum.*" Inde *temulentus* et *abstemius*. Horatius Libr. II. Epist. 2. v. 162. „*Das nummos, accipis uvam, Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto*" etc. Muretus, qui duas priores Syllabas v. *temetum* corripuerat, castigatur a Santenio in Not. Prosod. ad Mureti Opp. T. IV. p. 31. R. Adde Lennepii Adnot. ad Santenii Terentianum M. p. 452. Ad Rabirii versum adhiberi potest locus Gellii N. A. Libr. X. c. 23. „*mulieres Romae atque in Latio aetatem abstemias egisse, hoc est, vino semper, quod* temetum *prisca lingua appellabatur, abstinuisse dicunt.*" Unius igitur Fulgentii, quem futilem et nullius fidei scriptorem appellat Ruhnkenius ad Rutil. Lup. p. 104., testimonio scimus, Rabirium scripsisse Satiras! Quid? si *Rubrii* nomen apud Fulgentium defendimus? Gens *Rubria* haud ignobilis: v. Glandorpii Onom. p. 748. Et *Liebe* in Gotha Numar. p. 399. cl. p. 44. numum affert, in quo *L. Rubrius Dossenus* memoratur, fortasse cognatus *Dossenii* Atellanarum scriptoris, cujus meminit Horatius Libr. II. Epist. 1. v. 173. cf. Bothii Poet. Scen. Lat. V. P. 2. p. 31. Charisius Inst. Gr. p. 49. P. de v. *margo* genere feminino: „Et Rabirius extulit:

— — *Idaeos summa cum margine colles.*"

quem versum sic attulit N. Heinsius ad Ovidii ex Pont. Libr. IV. Ep. 16. v. 5. Non inepte C. Barthius ad Statii Theb. X. v. 454. v. *extulit* copulans totum versum explevit:

Extulit Idaeos summa cum margine colles.

Ex quo Rabirii carmine hic versus sumptus sit, non adnotatur: poterat commode locum habere in ejus bello Actiaco, quod ab eo scriptum esse, vix potest dubitari. Sed quod Spaldingius ad Quintiliani Inst. Or. Libr. X. c. 1. §. 90. T. IV. et Osannus ad Apulej. de Orthogr. p. 38. referunt, Rabirium carmine persecutum esse bellum Achaicum; id unde haustum sit, fateor me ignorare. Praeter ea Burmannus ad Ovidii l. c. Charisio Inst. Gr. p. 188. P. affert: „Per pro perquam, ut perduellio perquam duellio plusquam hostis, ut Rabirius: *qui perduellionem fecisse dicebatur.*" Verum haec ad Rabirium poetam nullo pacto referenda sunt, sed procul dubio ad C. Rabirium perduellionis reum, quem Cicero a. U. C. 690. defendit.

Indignatur item privatis ac prope socco
Dignis carminibus narrari coena Thyestae.

blande respici putant illam Varii tragoediam. Ut verum sit, Poetae Venusini animo hic obversatam esse aliquam hujus tituli fabulam perperam et versibus socco dignis scriptam sive Ennii, ut ob Ciceronis Orat. c. 55. opinatur Hurdius, sive alius cujusvis poetae ex aequalibus: tamen haec laudandi ratio vereor ut blanda satis sit atque honorifica. Et *coenam Thyestae* sive *prandia regum* a tam multis poetis tragicis tractata esse constat, ut in genere pro quovis tragoediarum argumento dicerentur, uti copiose docuit Passovius ad Persii Satir. I. v. 67. p. 289. Veri etiam est simillimum, a Vario observatum esse in Thyesté, quod ille Pisonibus praecipit. v. 182.

Non tamen intus
Digna geri promes in scenam multaque tolles
Ex oculis, quae mox narrat facundia praesens:
Ne pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem. [21]).

Sed ne in his quidem scribendis puto succurrisse Horatio illam Varii tragoediam, quam, ut jam dixi, semel tantum Oda Libri I. sexta commemoravit: unde colligimus, dramaticum illud opus a Vario si non editum, certe scribi coeptum esse ante annum U. C. 734.

§ 5.

Horatius initam cum Virgilio et Vario amicitiam in Maecenatis domo ac patrocinio per omnem vitam colebat. Hinc pulchre de illis Martialis Libr. XII. Ep. 4.

Quod Flacco, Varioque fuit, summoque Maroni,
Maecenas atavis regibus ortus eques;

et, quod Poeta Bilbilitanus ibi de Prisco, patrono suo praedicat,

Tu facis ingenium; tu, si quid posse videmur;
Tu das ingenuae jus mihi pigritiae. [22])

21) Hunc postremum versum 187. ad Varium referat is, qui sibi ab Heerkensio l. c. persuaderi passus est, in tragoediis XLVI., quas ab illo scriptas refert, fuisse etiam *Tereum* seu *Prognen*, cujus reliquias se reperisse gloriatur. Vid. Comment. I. §. 1. N. 4.

22) Martialis *ingenuam pigritiam* illustravit Wyttenbachius in Adnot. ad Eclogas Historicas p. 293. (Lips. 1827.)

idem trium quisque illorum poetarum de Maecenate quin dicere potuerit, non est dubium. Nam verissime Auctor Panegyrici ad Calpurnium Pisonem v. 218. sqq.

Ipse per Ausonias Aeneia carmina gentes,
Qui sonat, ingenti qui nomine pulsat Olympum,
Maeoniumque senem Romano provocat ore,
Forsitan illius nemoris latuisset in umbra,
Quod canit, et sterili tantum cantasset avenas,
Ignotus populis, si Maecenate careret.
Qui tamen haud uni patefecit limina vati,
Nec sua Virgilio permisit numina soli.
Maecenas tragico quatientem pulpita gressu
Evexit Varium; Maecenas alta tenebris
Eruit et populis ostendit nomina Grajis.
Carmina Romanis etiam resonantia chordis,
Ausoniamque chelyn gracilis patefecit Horati. 23)

---

23) Carmen illud Panegyricum, quod olim Virgilio aut Ovidio aut Statio, a plerisque Lucano adjudicatum est, recentiori aetate *Salejo Basso*, cujus Quintilianus Inst. Or. Libr. X. c. 1. §. 90. meminit, vindicatum ivit Wernsdorfius in P. L. M. T. IV. P. 1. p. 36. sqq., multisque, ut Mitscherlichio ad Horat. Libr. II. Od. 1. v. 11. p. 356. et Langio in Vindic. Trag. Rom. p. 5. persuasit, non item mihi. Secundum hunc, quisquis fuit, poetam Maecenas Varium v. 227. *evexit*, pro quo alii minus recte *erexit*. Jam Varius dicitur *quatere pulpita tragico gressu* i. e. cothurno tragico. Sic de Dossenno, poeta comico, Horatius in Epist. ad Pison. v. 174. „*Quam non adstricto percurrat pulpita socco.*" Vulgo sine sensu legitur *tragico quatientem pulpita caestu:* pro quo alii *gestu*, quod retinuit Langius. Sed quid est *gestu pulpita quatere?* Primus, ut videtur, Dan. Guil. Trillerus in Notis Mstis, quas cum Cortio communicaverat, auctore Car. Fr. Webero in Praefat in Lucanum Vol. I. p. XX., pro *caestu* conjecerat *gressu:* in quam conjecturam inciderunt etiam Heynius in Not. ad Donati Vit. Virgil. c. XIV. §. 53. et Mitscherlichius ad Horat. Libr. II. Od. 1. v. 11., qui eam loco Ovidii Amor. Libr. III. Eleg. 1. v. 11. „*Venit et ingenti violenta Tragoedia passu*" apte communivit. Hanc igitur triumvirorum emendationem sine haesitatione reposui. Haud levius vulnus insidet v. 227., ubi vulg. *alta Thoantis* seu *Toantis* legitur, quod sensu carere recte observavit Langius, qui l. c. N. 6., donec melius quid reperiatur, nonnullorum librorum lectionem *alta sonantis* praeferendam duxit. Sed ut concedam, *alta tonare* de poeta tragico eoque grandiloquo recte dici, ut Propertius Libr. III. Eleg. 15. v. 39. „*Haec ego non humili referam memoranda cothurno, Qualis Pindarico spiritus ore tonat;*" tamen duriuscule dictum videtur: Maecenas eruit Varii alta tonantis sc. *nomen;* quod ex seq. *nomina* esset eliciendum, Eodem redit Wernsdorfii tentamen *sonantis*, sive cum eo Virgilium intelligis

Hoc etiam loco Codices et Editiones vett. *Varum* habent; pro quo dudum Viri Docti reposuerunt *Varium*, quem cum Maecenas evexisse dicitur, nil nisi ejus favor declaratur, quo hunc quoque poetam prosecutus fuerat ejusque studia foverat. Caeterum ab hujus etiam carminis scriptore Varium non propter epica, sed dramatica laudatum videmus carmina, quorum gravitatem et grandiloquam sublimitatem haud invenuste exprimit.

Sed revertor ad Horatium, qui ingenium doctrinamque Varii et Virgilii quam magni fecerit, etiam in Epistola ad Pisones testatum reliquit, ubi contra Grammaticos et Criticos novandae orationis studium et nova verba faciendi licentiam sibi amicisque suis vindicans scripsit v. 53.

Quid autem
Caecilio Plautoque dabit Romanus, ademtum
Virgilio Varioque? Ego, cur, acquirere pauca
Si possum, invideor, cum lingua Catonis et Enni
Sermonem patrium ditaverit et nova rerum
Nomina protulerit? 24)

Nam hoc in loco Caecilius et Plautus pro antiquissimis quibusque poetis magnam laudem atque auctoritatem adeptis ponuntur, quibus Virgilius Variusque opponun-

---

sive Varium; praestaret ejusdem Wernsdorfii correctio, si vulgatae lectionis ductibus adjuvaretur, *alta sonantum* sc. poetarum *nomina eruit et ostendit Maecenas.* Concedo quidem Langio dicenti, nihil infelicius esse conjectura C. Barthii, qui in Advers. Libr. XXIV. c. 14. et ad Statii Theb. VIII. v. 239. legendum proposuit: *ulta Latinos;* sed item ego contendo, a nemine rectius totius loci sensum esse intellectum, quam a Barthio. Poeta enim neque de Virgilio hic loquitur, neque de Vario, sed ad Horatium sibi viam quasi muniturus in universum dicit, Maecenatis patrocinio effectum esse, ut Romae prodirent poetae, qui sese opponere possent Graecis. Et cum Horatius obscuro loco natus et paupertate pressus per Maecenatem in lucem emersisset, hic patronus dicitur *alta nomina* sc. poetarum eruisse et populis Grajis ostendisse. Quae cum ita sint, mihi videor si non manum, certe sensum poetae istius restituisse ea, quam recepi, correctione, quae etiam a vulg. *Thoantis* non nimis longe discedit.

24) Manifesta hoc in loco inest Grammaticorum et Criticorum reprehensio, quos, cum in scriptis Caecilii Plautique comoediis nova verba non offenderent, iniquitatis accusat, quod, si quid a Virgilio et Vario, quibus tacite semet ipsum adjungit, novatum esset, aegre ferrent et stomachosi ac fastidiosi vellicarent et vituperarent. Cum igitur hic sermo sit non de Caecilio et Plauto viventibus, sed de residuis eorum operibus, apertum est, unice veram esse lectionem v. 54. *dabit*, pro qua alii Codd. Msti *dedit* sive *dabat*, quod expressit Regelsbergerus sequentibus Haberfeldto et Schellio. Male!

tur in genere pro eis, qui cum maxime in arte poetica principatum teneant et summa laude et auctoritate merito suo floreant. Scripta autem est haec ad Pisones epistola circiter a. U. C. 731., certe post annum U. C. 730., Quintilio Cremonensi (vid. Comment. I. §. 5. N. 18.) fatalem, et ante annum U. C. 735., quo anno Virgilium obiisse constat. 25) Hoc igitur tempore Varius in vivis adhuc erat et poetae laude florebat. Virgilio autem in Graeciam proficiscenti, ut, auctore Donato in Vit. Virgil. c. XIII. §. 51., Aeneidi ultimam manum imponeret, dubitari vix potest quin inscripserit Horatius Libri I. Odam *tertiam*. 26) Sed cum ille iter ingressus Athenis occurrisset Augusto ex Oriente Romam revertenti, una cum Caesare rediit et morbo oppressus Brundisii decubuit. Jam morti proximus dicitur impense rogasse suos amicos, ut si non omnia scripta, saltem Aeneidem, utpote nondum satis elimatam, comburerent. Hujus narrationis fidem praestant Plinius N. H. Libr. VII. 30. S. 31. Vol. III. p. 144. Frz., A. Gellius N. A. Libr. XVII. c. 10. et Macrobius Sat. Libr. I. c. 24. „*qui enim*, inquit, *moriens poema suum legavit igni*, *quid nisi famae suae vulnera posteritati subtrahenda curavit? Nec immerito. Erubuit quippe de se futura judicia*“ etc., ut hic locus distinguendus est. Cum his auctoribus facit Donatus in Vit. Virgil. c. XIV. §. 53., qui Virgilium, amicorum precibus victum, ab isto consilio destitisse et sua scripta Plotio Tuccae et L. Vario sub ea conditione legasse refert, ne quid adderent, quod a se editum non esset, et versus etiam imperfectos, si qui essent, relinquerent. 27). Justo morosior sit in exploranda antiquitatis fide et suspicacior necesse est, qui hanc Donati narrationem in dubium vocet, quae aliorum quoque Grammaticorum quantocumque assensu constabiliatur. Ipse Donatus in Vit. Virgil. c. XV. §. 57. ea de re attulit Sulpicii Carthaginiensis Grammatici testimonium his conceptum versibus:

Jusserat haec rapidis aboleri carmina flammis,
Virgilius, Phrygium quae cecinere ducem.
Tucca vetat, Variusque simul; tu, maxime Caesar,
Non sinis et Latiae consulis historiae.
Infelix gemino cecidit prope Pergamos igni,
Et paene est alio Troja cremata rogo.

---

25) Secutus sum *Jac. Henrici von Reenenii* sententiam docte et subtiliter expositam in *Disputatione Philologico-Critica de Q. Horatii Flacci Epistola ad Pisones.* (Amstelodami 1806. 4.) Cap. III. p. 57.

26) Conferatur Heynius in Vit. Virgilii per annos digest. ad an. 735. p. CXXIII.

27) Quae contra hanc narrationem disputavit *L. A. Barteustein* in Prolusione: *Cur Virgilius moriens Aeneida comburi jussit?* Coburgi 1774. 4., eis non video quomodo assensum praebere potuerit Harlesius in Introd. in Notit. Liter. Rom. Vol. II. p. 273. sq.

Quo in epigrammate Scaliger in Catal. p. 240. et Burmannus in Anthol. Lat. Libr. II. Epigr. 174. Vol. I. p. 552. male ediderunt *Variusque simul.* Iidem Viri Docti mendum retinuerunt in Phocae Grammatici epigrammate:

Carmina Virgilius Phrygium prodentia Martem
Secum fatali jusserat igne mori.
Tucca negat, Varius prohibet: superaddito, Caesar,
Nomen, in Aenea non sinis esse nefas.
O quam paene iterum geminasti funere funus,
Troja bis interitus caussa futura tui.

Haec qualiacumque Grammaticorum testimonia confirmant Donati fidem. Quod si idem in Vit. Virgil. c. XV. §. 56. tradit, Aeneidem a L. Vario et Plotio Tucca, quos Virgilius ex sextante heredes fecerat, post ejus obitum, prout petiverit, Caesaris jussu emendatam esse; hoc minime pugnat cum conditione, sub qua amicis scripta sua legaverat ille, modo illud cum Heynio in Virgilii Vit. p. an. dig. p. CXXIV. ita intelligas, ut Aeneidem illi emendarint quidem tollendo, nihil tamen addendo. Huic interpretationi fidem facit Hieronymus in Chron. Euseb. ad Olymp. 190. 4. i. e. a. U. C. 737. „*Varius et Tucca, Virgilii et Horatii contubernales, poetae habentur illustres, qui Aeneidum postea libros emendarunt sub ea lege, ut nihil adderent.*“ Nihil igitur, ut ait Donatus in Vit. Virgil. c. XV. §. 59., auctore Augusto, Varius addidit, sed summatim emendavit, ut qui versus etiam imperfectos, si qui erant, reliquerit. Neque in meris Grammaticorum somniis habenda censeo quae, auctore Donato in Vit. Virgil. c. XV. §. 60., Nisus Grammaticus audisse se a senioribus dicebat de duorum Aeneidos librorum ordine per Varium commutato et correcto Libri primi principio, quamvis acriter repugnet Heynius, iniquior nonnumquam, ut equidem puto, Grammaticorum judex. Quid autem veri est similius, quam quod Servius Praefat. Commentarii in Aeneidem Vol. II. p. 2. ed. Burm. refert, versus istos XXII. Libri II. a v. 568 — 588. sublatos fuisse Tuccae et Varii judicio? 28) Et quid probabilius est, quam quod Servius Probum secutus de fine Aeneidos libri quinti per eosdem illos Virgilii amicos constituto adnotavit ad v. 871. et ad Aen. Libri VI. v. 1.

Verum tamen utcumque de singulis his, quae prolata a nobis sunt, Grammaticorum narrationibus judicatur, id saltem nemo negabit consequens inde esse et consentaneum, ut in Virgilii Aeneide et emendanda et edenda L. Varii aliquam

28) Vide Burmannum ad h. l. Vol. II. p. 289. et Viros Doctos, qui ab illo laudantur: cl. Heynio de Virgilii Editionibus Vol. I. p. CCIX.

partem fuisse statuamus. Id autem si certum est, sponte sequitur, Virgilio d. X. Kal. Octobr. a. U. C. 735. mortuo superstitem fuisse L. Varium Poetam, aetate licet grandiorem.

§. 6.

Quo autem tempore L. Varius ipse supremum diem obierit, ejus rei testis item Horatius excitari potest, quem Fata utrique suo amico superstitem esse voluerunt. Nam quum ad Augustum Libr. II. Epist 1. v. 245. scribit:

At neque dedecorant tua de se judicia atque
Munera, quae multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius Variusque poetae. 29)

vel ex ipsis verbis totiusque loci contextu manifestum est, sermonem hic esse de poetis vita jam perfunctis, quorum tamen opera adhuc exstent. Haec, ait Horatius, non dedecorant tua, o Auguste, judicia, quandoquidem in eis verius quam per ahenea signa vultus expressi apparent et animus et mores tui, ideoque munificentia tua apud illos utpote dignos collocata tibimet ipsi honorifica est et gloriosa apud omnem posteritatem. Horatius utroque privatus amico hic memoriam eorum cum laude et pietate instaurat sic, ut simul Augusto blandiatur, qui illos laudum suarum invenerat praecones. Jam vero argumentis, quae ipsum carmen suppeditat, extra omnem dubitationem posuit Massonus in Jano Reser. Sect. III. c. 8. §. 12. p. 210-216. et in Vit. Horatii ad an. U. C. 744. p. 360 sq., hanc ad Augustum epistolam scriptam esse ab Horatio anno U. C. 744. exeunte seu ineunte anno U. C. 745., quum Virgilius jam novem abhinc annis vita excesserat. 30) Itaque certissimum est,

29) Hoc etiam loco Torrentius in omnibus, quos inspexit, Codd. Mstis invenit *Virgilius Varusque:* sollemni librariorum errore, quem tamen dudum Viri Docti emendarunt.

30) Praeter Massonum eamdem sententiam erudite confirmarunt Dacerius Vol. IX. p. 30 sq. et Sanadonus Vol. VI. p. 348. sq. et profecto tam multa et tam certa temporis, quo haec Epistola scripta sit, insunt indicia, ut mirum sit, fuisse, qui aliter sentirent. A Massono disscessionem nuperrime fecit *Fr. E. Theod. Schmidius*, doctissimus Horatii Epistolarum editor, qui Vol. II. p. 159. sq. negat quidquam hac in Epistola occurrere, quod nos cogat, eam ut post annum U. C. 734. scriptam putemus. Verum, ut pauca tantum commemorem, equidem vehementer dubito, num ab Horatio ante potuerit dici Augustus *solus* tanta negotia sustinere, quam magistratus, quos antea plures in republica administraverant, sibi uni omnes vindicasset. Atqui, ut hoc utar, pontificatum maximum, quem ut Suetonius c. 31. ait, numquam vivo Lepido auferre sustinuerat, mortuo demum suscepit: obiit autem Lepidus a U. C. 741., ut discimus ex Dione Cass. Libr. LIV. c. 27. Neque puto morum legumque nomine eum potuisse prius laudari, quam recepisset

quod etiam G. Nicol. Heerkensius in Praefat. ad Icones p. LXXX. monuit, L. Varium Poetam ante annum U. C. 745. et prius, quam Horatium et Maecenatem vita et rebus humanis excessisse. Certiora anni, qui ei fatalis erat, indicia desunt.

Jam si tempus, quo mortuum esse dicimus Varium, revocamus ad ejus natales, de quibus Comment. I. §. 4. exposuimus, nemo, opinor, erit, quin praeclare omnia conspirare fateatur. Natum esse suspicati sumus Varium a. U. C. 672. Hanc conjecturam si sequimur, ille eo, quo Horatius ad Augustum scripsit, tempore, si adhuc vixisset, fuisset senex septuagenarius: quae aetas minime rara erat apud Romanos. Neque huic opinioni obstat prolatum §. 5 testimonium Hieronymi dicentis ad Olymp. 190. 4. i. e. a. U. C. 737., Varium et Tuccam illustres habitos esse poetas: aliquot enim annis ante, ut §. 4. ostendimus, ediderat Thyestem, omnium, quae

morum legumque regimen perpetuum, quod a. U. C. 735. factum esse auctor est Dio Cass. Lib. LIV. c. 10., nec prius, quam dedisset legem Juliam de adulteriis, quam latam esse scimus a. U. C. 736. aut initio anni U. C. 737. cf. Stockmanni Chrestomathia Juris Horat. Spec. VIII. Lips. 1810. p. III. et Bachii Hist. Jurispr. Rom. Libr. III. Cap. 1. Sect. 2. §. 2. p. 320. Porro Vir doctissimus urget, a Dione Cass. Libr. LIV. c. 36. tantum narrari, decretum fuisse, ut Janus Geminus clauderetur, sed quo minus id fieret, Dacos et Dalmatas obstitisse. At hanc difficultatem bene expedivit Massonus in Jan. Reser. Sect. III. c. 11. p. 210. non temere Dionis verba: *καὶ ὅσα ἐπὶ ταῖς νίκαις ἐψήφιστο, ἢ καὶ ἄλλως καθήκοντα γενέσθαι, ἐπετέλεσαν* etiam ad Janum pacatis illis populis vere obseratum a. U. C. 744. referens. Neque huic sententiae adversatur, quod Jano tertium clauso subjecit Parthos, qui redditis a. U. C. 734. signis Romam formidare coeperant. Sed quemadmodum saepe Horatius ante illum annum adhortatus fuerat Augustum, ut ne sineret Medos equitare inultos, ita posthac in ejusdem laudem commemorat hostes istos imperii Romani ferocissimos non amplius esse timendos. Igitur non opus est, ut hic de Jano iterum obserato a. U. C. 729. cogitetur. Poeta nec potest nec debet ad chronologicum rerum ordinem adstringi! Recte quidem Schmidius verba Suetonii in Vit. Horat. T. III. p. 50. Wf. *post sermones lectos quosdam* de Horatii epistolis Libri I. accipit, in quibus cum nullam sui mentionem factam invenisset Augustus, hanc epistolam expresserit Poetae Venusino; sed ei incredibile videtur, Horatium decennio post demum Augusti precibus satis fecisse. At Liber Epistolarum primus non, ut Schmidius Vol. I. p. 451. statuit, anno U. C. 734. exeunte aut ineunte a. U. C. 735., sed, ut alias probatum ibo, circa initium anni U. C. 738. editus est. Deinde non is erat Horatius, qui potentium precibus statim se facilem praeberet, praesertim quum pauca et raro scribere soleret et vel familiarissimis suis carmina rogantibus satis facere numquam non gravaretur. — Addam hoc, haud sine magna veri specie a Massono versus hujus Epistolae 132-135. ad carmen saeculare, et v. 252-253. ad bellum Raeticum referri. His aliisque rationibus accurate subductis, mihi quidem certum videtur, hanc Epistolam scriptam esse post mortem Virgilii neque sermonem hic esse de Virgilio Varioque vivis adhuc et florentibus, ut Schmidius opinatur.

scripserat, carminum praestantissimum. Et quidni Varium aeque atque Asinium Pollionem, illud nervosae vivacitatis haud parvum exemplum, [31]) in laudis carminibus partae flore consenuisse statuamus, ita ut a. U. C. 737., licet senex sexagenarius dici haberique adhuc posset illustris poeta? Qui igitur Catulli fuerat sodalis, natu minor, et familiaris convictorque Maecenatis junioris, is Virgilium et Horatium juvenes nascentesque poetas studiorum adductus similitudine in familiaritatem amicitiamque assumpserat et per omnem vitam conjunctissime cum illis vixerat. Ipse in republica C. Julii Caesaris partes si non armis, certe animo studioque secutus heroicis versibus illius caedem deplorans jam ante annum U. C. 714. magnam poetae epici gloriam consecutus erat, eamque auctam posthac et amplificatam Panegyrico in Augustum usque ad a. U. C. 723. unus inter aequales obtinuerat. Hanc vero, quam epicis carminibus sibi pepererat, gloriam inde ab anno U. C. 727., edita Thyeste tragoedia, ita imminuerat et obscuraverat, eum ut aequales natu minores pariter ac posteri non ut epicae poesis principem, sed ut summum Romanorum tragicum et felicissimum Graecorum ea in laude aemulatorem praedicarent. Vidit eum summa florentem poesis tragicae laude Ovidius juvenis, ut ipse attestatur ex Pont. Libr. IV. Epist. 16. v. 31.

Quum Varius Gracchusque darent fera dicta tyranni
Callimachi Proculus molle teneret iter. [32])

Hoc in loco a pr. m. *Varus*, sed suprascriptum *Varius*: ita ap. Harlesium Cod. Bav., qui etiam *tyrannis* habet, quod N. Heinsius conjectura dedit, sequentibus aliis, qui,

---

31) Ita Asinium Pollionem appellat Valer. Maximus Libr. VIII. c. 13. 4. ext., nam, ut Auct. Dial. d. Orat. c. 17. ait, paene ad extremum Augusti principatum duravit, et teste Hieronymo in Chron. Euseb. ad a. MMDD. octogesimo aetatis suae anno mortuus est: vid. Thorbeckii Comment. l. p. 47.

32) Apulejus de Orthogr. §. 4. „*C. Proculus in sua Lyde* etc.“ ubi Osannus p. 21. suspicatur, hunc C. Proculum esse *Valerium Proculum*, Virgilii ex alio patre fratrem, cujus meminerit Donatus in Vit. Virgil. c. XV. §. 56. Plures celebrantur in historia *Proculi*, de quibus egit Funccius d. Immin. L. L. Senectute Cap. VIII. p. 460., et Kordesius ad Eberhardti Dani libr. *Ueber d. Zustand d. sch. Wissensch. b. d. Römern.* (Altona 1801.) §. 54. p. 297. sq. tres hujus nominis poetas distinguendos esse docet. Praeter *Proculum* Ovidii alius est, cui Plinius Libr. III. Epistolam 15. inscripsit, et alium memorant Sidonius Libr. XV. Epist. 15. Vol. I. p. 657. Sirm. et Ennodius Libr. 3. Proculum Ovidianum fuisse poetam elegiacum, vel ex vv. *molle — iter Callimachi* patet: vide Santenium ad Terentian. Maur. p. 317. ed. Lennepii, et inprimis doctam copiosamque adnotationem Osanni ad Apulej. l. c. p. 22 sq. Cf. m. libr. *Ueber d. Leben u. Gedicht des Apollonius von Rhodus.* Cap. I. §. 5. p. 31 sqq.

Quinctilium Varum Cremonensem (vid. Comment. I. §. 5. N. 18.) intellexerunt, eumque in suis tragoediis verba et jurgia Thyestae in Atreum exhibuisse opinati sunt: quod quam ineptum sit, in aprico est! Cod. Erfurt. *Marius gratusque*, quo emendatior lectio *Varius* stabilitur: nam *Marius* poeta ex v. 24. huc vocari nequit. N. Heinsius in docta ad h. l. adnotatione ait, si *tyranni* retineatur, castigandum esse *Varius* et intelligendam Varii Thyestem, laudatissimam apud veteres tragoediam. Hanc emendationem quo minus recipiat, se eo impediri ait, quod, hanc epistolam quum scribebat Ovidius, Varius sine dubio jam dudum obierit. Hoc argumentum quam vim habeat, non exputo: Ovidius enim hic non de eis tantum loquitur poetis, qui adhuc vivant floreantque, sed etiam memoriam eorum recolit, quibuscum ipse, cum in aetatis flore esset, vixerat, quosque senes juvenis viderat et audiverat. Id cum hujus carminis initium declarat, tum etiam v. *darent*, quo aperte res praeterita significatur. Vidit igitur Ovidius Varium in scena *dantem fera dicta tyranni* h. e. cum ederet et spectandam praeberet in scena Thyestem tragoediam: nam usu venisse videtur, ut Thyestes iste κατ' ἐξοχὴν et absolute *tyrannus* diceretur. Itaque Heynius in Excursu II. ad Virgilii Eclog. V. p. 195. et Kordesius ad Eberhardti Dani libr. *Über den Zustand der schönen Wissensch. bei den Römern.* (Altona 1801.) §. 34. p. 188. omni jure in Ovidii loco rescribendum censuerunt *Varius* pro *Varus*, quod mendum in recentissimis poetae Sulmonensis editionibus hodieque comparere miror.

Cum L. Vario, poeta tragico, non sine ratione ab Ovidio Gracchus componi existimandus est, utqui ipse tragoediis fuerit illustris, et nominatim Thyestem quoque scripserit. Hunc Gracchum poetam, cujus nomen item in Codd. Ovidii corrupte legitur, fuisse ex gente Sempronia dubitari nequit: cf. Ellendti Proleg. in Cicer. Brut. p. XXXVII. sqq. At mirifica est allucinatio G. J. Vossii de Analog. Lib. I. c. 22. p. 145. Vol. II. Opp. invenientis, ut videtur, apud Ovidium *Cajum Gracchum*, Tiberii, turbulentissimi istius tribuni plebis fratrem. Hunc Vossii errorem notavit jam N. Heinsius ad h. l., qui praeterea refert, apud Calpurnium Pisonem libro secundo de Continentia Poetarum, quod opus P. Merula ad Ennii Annales saepius laudet, proferri versum Hexametrum *Sempronii Graji* cujusdam, pro quo *Sempronii Gracci* nomen reponendum censuit. Verissime: ita enim illud nomen olim scribi solitum invenitur adhuc in Numis et Codd. Mstis, ut docuit Drakenborchius ad Sil. Ital. Libr. IV. v. 495. cf. Cellarii Orthogr. p. 113. Anton. Delrius in Syntagm. Trag. Lat. Vol. I. p. 28. scripsit: „Junius Gracchus, qui, auctore Terentiano, Thyestem docuit: unde Ovidius: Cum Varius Gracchusque darent fera dicta tyranno.“ Et Bothius in Poet. Scen. Latin. Vol. V. P. 1. p. 256. in medio relinquit, *Cajus Juniusne* an *Sempronius* praenomen huic poetae fuerit, et contra Delrium monet, nihil apud

Terentianum legi de Gracchi Thyeste. N. Heinsium voluisse Macrobii Saturn. Libr. II c. 4. *Lucii Gracchi* nomen conjectura inferre, monui Comment. I. §. 2. N. 5. Sed omnem de ejus praenomine dubitationem tollit Apulejus de Orthogr. §. 4. „*C. Proculus in sua Lyde, et Sextus Gracchus in libro amorum historiam* (de Anio, Partheniae ab Apolline compressae filio,) *elegantissime exornarunt.*" Quo in loco dubitari vix potest quin idem intelligendus sit Gracchus poeta, qui apud Ovidium quoque cum Proculo copulatur, quique, ut ex Apulejo discimus, etiam amatoria scripsit poemata, ex quibus fortasse ille apud Calpurnium Pisonem versus Hexameter sumptus erat. Nam aliunde non nisi tragoediis nobis innotuit. 33) Fuit igitur hic Sextus Sempronius Gracchus aequalis L. Varii poeta: utrumque illius aetatis clarissimum Tragoedum cognoverat Ovidius juvenis, et utriusque Thyestae tragoediae, quam

33) Supersunt hodieque tragoediarum, quas ille Sextus Sempronius Gracchus scripserat, aliquot fragmenta. Sic Priscianus Libr. VI. p. 719. P. c. 16. §. 85. T. I. p. 278. Kr. „Gracchus in Thyeste:

Mersit sequentis humidum plantis humum."

Bentlejus, qui hunc trimetrum ad Horatii A. P. v. 260. attulit, probaturus, leges Graecorum exactissime servatas esse a Tragicis Horatio supparibus, legi maluit *plantas* pro *plantis*, existimans *humum* nominativum esse neutrius generis Krehlius a Codicibus, qui in v. *plantis* conspirant, non discedendum existimavit. Omnes fere Prisciani Codices habent *Gratus*, ut apud Ovidium l. c. Codex Erfurt., unus *Gracus;* Heidelb. *Gracchus.* Protulerunt hoc fragmentum P. Scriverius in Collectan. Vet. Trag. p. 156. Ant. Delrius in Syntagm. Tragoed. Lat. Vol. I. p. 151. cl. p. 186. et N. Heinsius ad Ovid. ex Pont. Libr. IV. Epist. 16. v. 32. Caeterum Putschius, hunc versum Cajo Graccho, tribuno plebis, attribuens, eumdem errorem admisit, quem supra in G. J. Vossio notavimus. Ejusdem Thyestae tragoediae a Sexto Sempronio Graccho scriptae meminit etiam Apulejus de Orthogr. §. 51. p. 12. Os. — Porro Priscianus Libr. VI. p. 685. P. c. 3. §. 15. T. I. p. 227. Kr. „Quidam tamen veterum etiam feminino genere hoc (*cardo*) protulerunt. Gracchus in Atalanta:

O grata cardo, regium egressum indicans."

Hunc quoque versum afferunt Scriverius, Delrius, N. Heinsius et Bentlejus ll. cc. — Denique Nonius s. v. *cardo:* p. 202. 20. „Cardo generis feminini. Grajus in Peliadibus:

Sonat impulsa regia cardo."

ubi Mercerus in Ind. Auct. p. 50. pro *Grajus* suspicatur *Granius*, cujus poetae inauditi alias nomine hoc fragmentum recepit Ant. Delrius Syntagm. Tr. Lat. Vol. I. p. 151. eique *Caji* praenomen dedit. Pro *Grajus* apud Nonium Langius in Vindic. Frag. Rom. Rom. p. 10. conjecit: *Gracchus*, quem cum Turranio conjunctum in Tragicorum Romanorum ordinem receperat p. 8. Sed jam dudum Nonii locum ita emendaverat N. Heinsius ad Ovidii ex Pont. Libr. IV. Epist. 16. v. 31. et pro *impulsa* conjecerat *impulsu:* id quod jam Delrius habet. Praeterea Heinsius adjecit: „Gracchum enim *cardinem* foeminino genere enunciasse jam ex Prisciano scimus. Nec mirum archaismis illum indulsisse, nam illo adhuc tempore Accius et Pacuvius in deliciis erant. Unde et Auctor de caussis corruptae eloquentiae (c. 21.) Asinii Pollionis tragoedias, ut veterno Accii plenas reprehendit. Exemere demum totam hanc animis nubem Neronianis temporibus Pomponius Secundus et Annaeus Seneca." Utilior et verior est Bentleji de Trimetris Gracchi observatio, qua simul probatur, eum fuisse L. Varii in Graecorum arte aemulum et aequalem: quod non video cur improbabile dicat Kordesius ad Eberhardti Dani libr. c. p. 14. p. 105.

olim spectaverat, jam senex factus juventutis memoriam repetens in exilio prae caeteris illorum carminibus palmam defert.

Praeter carmina, quae recensuimus, an quidquam aliud scripserit L. Varius, ignoratur. Non possum tamen quin eum de Virgilii, amici sui, vita et studiis quaedam scripto mandasse suspicer. Nam Quintilianus Inst. Or. Libr. X. c. 3. §. 8. „*Virgilium quoque*, inquit, *paucissimos die composuisse versus auctor est Varus.*" Ita adhuc edidit Spaldingius, optans tamen in hoc nomine aliquem ostendi Codicem, qui habeat: *Varius*, quem virum hoc prodidisse multo credibilius sit, quippe familiarem Virgilii et circa opera ejus, ut constat inter scriptores occupatum. Editio Colon. a. 1527. habet *Varius*, idemque latere in Codd. Florent. et Guelferbyt. scriptura *Variis* et in Colinaei et Voss. 1. *Varrus*. Spaldingio suadenti, ut vel nullo libro auctore *Varii* nomen restituatur, merito obsecuti sunt Frotscherus et Gernhardus. Qui in vulgata lectione acquieverunt, nunc Quintilium Varum intellexerunt, nunc P. Alphenum Varum Ictum, ut Ever. Otto in Thesaur. Jur. Rom. T. V. p. 1652., nunc L. Varum Epicureum, ut J. H. Vossius ad Virgil. Ecl. VI. v. 6. p. 292. Sed nihil ut dicam de Quintilio, cui ne certum quidem est adhaesisse cognomen Vari, ut vidimus Comment. I. §. 5. N. 18., etiam amicitia, quae Virgilio cum P. Alpheno Varo et L. Varo Epicureo intercesisse dicitur, perincerta est et dubia. Atqui haec non nisi a Virgilii familiaribus et cognosci et tradi poterant. Cujus quidem rei idoneus testis est A. Gellius, qui N. A. Libr. XVII. c. 10. sermonem Favorini philosophi referens, *Amici*, inquit, *familiaresque P. Virgilii in his, quae de ingenio moribusque ejus memoriae tradiderunt, dicere eum solitum ferunt, parere se versus more atque ritu ursino. Namque, ut illa bestia fetum ederet ineffigiatum informemque, lambendoque id postea, quod ita edidisset, conformaret et fingeret; proinde ingenii quoque sui partus recentes rudi esse facie et imperfecta; sed deinceps tractando, colendoque reddere iis se oris et vultus lineamenta.*" Haec ad Georgica potissimum spectare, quae perfecta expolitaque reliquit, cum Donatus in Vit. Virgil. c. IX. §. 33. testatur, tum confirmant, quae sequuntur apud Gellium, qui pergit: „*sed quae procrastinata sunt ab eo, ut post recenserentur, et absolvi, quoniam mors praeverterat, nequiverunt, nequaquam poetarum elegantissimi nomine atque judicio digna sunt. Itaque quum, morbo oppressus, adventare mortem viderat; petivit oravitque a suis amicissimis impense, ut Aeneida, quam nondum satis elimavisset, adolerent.*" Jam in amicissimis, quos Virgilius moribundus impense rogaverit, ut Aeneidem comburerent, scimus fuisse L. Varium poetam. Quare verisimilis admodum est Spaldingii conjectura dicentis, hunc ipsum fuisse ex iis, quos A. Gellius referat quaedam de P. Virgilii ingenio moribusque memoriae prodidisse. Credibile autem est, hoc opusculum post Virgilii mortem a. U. C. 735. a L. Vario scriptum et editum fuisse, quo amici sui memoriae et laudi apud aequales posterosque consuleret ejusque piis Manibus veluti parentaret.

Sed plura quominus nunc addamus, et disputationis de L. Varii vita et carminibus telam, quam superiori anno exorsi sumus, detexamus, angustiores, quibus hoc scriptionis genus cohibendum est, limites impediunt, quos vel sic uni et item alteri

excessisse videbimur. Reliquum enim est, ut memores consilii, quo omnis haec scriptio a nobis suscepta est, sacra anniversaria Moldani ante hos CCLXXX. annos aperti indicamus et ad ea pie celebranda convocemus, quotquot bonum diem boni nobiscum obire, ac suscepta a nobis vota exsolvere et vero nova in proximum annum nuncupare nec sua persona indignum neque a publica utilitate alienum judicabunt. His autem sacris d. XIV. Septembris rite peragendis ut sua constet religio, primum hora ejus diei antemeridiana VII. aedem sacram adibimus, in qua, decantatis hymnis finitoque concentu musico, Vir Summe Reverendus, *D. Augustus Godofredus Hankius*, ea, qua pollet, facundia animis nostris laetitiae vere religiosae incitamenta suggeret et conceptis verbis precabitur, ut, quae adhuc pro rebus nostris excubabat, providentia divina porro Scholae nostrae praesens sit ac propitia. Deinde, peractis sacris, in Oeco Moldani magno quinque juvenes et litterarum amore scientiaque conspicui et morum integritate et humanitate commendabiles in medium prodibunt oratores et hoc deinceps ordine dicent:

CAROLVS WANCKEL, *Stollberga-Montanus* oratione Latina *de Caesare Octaviano, ingratissimi in Ciceronem animi reo* exponet;

FRIDERICVS HERMANNVS RICHTER, *Medewitzscha-Lipsicus* versibus heroicis Latine scriptis *pugnam Actiacam* canet;

FRANCISCVS LVDOVICVS KÖTTSCHAV, *Grimensis*, oratione Latina aget *de caussis, quibus factum sit, ut, quam Romani consecuti fuerant, fortitudinis laudem sub imperatoribus amiserint.*

Hi juvenes, legitimum vitae scholasticae curriculum magna cum laude sua emensi, simul nobis valedicent neque, cum multa nobis adhuc et probitatis et industriae dederint documenta, dubitamus quin in decurrendis academiae spatiis omnes bene vivendi rationes ex semet ipsis suspensas habituri sint. Quos ubi cum optimis votis ex nostra disciplina dimisero, de more nomina eorum publicabo Alumnorum, quos ego et collegae dignos judicavimus, quibus ob morum honestatem et assiduum frugiferumque bonarum litterarum studium legati Rackeliani reditus et piae Alumnorum quondam Grimensium liberalitatis fructus impertirentur. Quo facto surget

HERMANNVS WANCKEL, *Stollberga-Montanus* et ad celebrandam b. *Lud. Ehr. de Rackelii* memoriam oratione Latina dicet de *recta bene de litteris promerendi ratione*. Denique huic succedens

GVSTAVVS MAVRITIVS BENKERT, *Annabergensis*, sermone Franco-Gallico docebit, *cur litterae Graecae et Romanae studiorum humaniorum nomen invenerint*, et amicis in Academiam abeuntibus commilitonum nomine valedicet.

Hanc igitur diei anniversarii sollemnitatem ut omnes litterarum fautores et rationum nostrarum, quas sciunt cum publicis rationibus esse conjunctissimas, amici sua et praesentia ornare et frequentia concelebrare velint, observantissime atque ita rogamus, ut novum hoc favoris documentum haud parvi facturos nos esse spondeamus. Scr. in Illustri apud Grimam Moldano pr. Nonas Septembres A. D. cIↄIↄcccxxx.